ROK XXXIII. NUMER 13.

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO LWOWSKIEGO

Lwów, dnia 31 grudnia 1929

TREŚĆ:

1.

Sprzedaż znaczków Polskiego Czerwonego Krzyża.

Okólnik Ministra W. R. i O. P. z dnia 17 września 1929 r. Nr. I. Prez. 4682/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 11, poz. 150).

W związku z zawiadomieniem Zarządu Głównego Polskiego Czerwonego Krzyża, że niektóre władze i urzędy odmawiają przyjęcia do sprzedaży znaczków P. C. K., przypominając okólnik swój z dnia 7-go stycznia 1925 r. Nr. 3460/S./24 i komunikat Nr. O. Prez. 2628/28, ogłoszony w Dz. Urz. Min. z dnia 26 maja 1928 r. Nr. 6/199, zachęcam ponownie do sprzedaży powyższych znaczków z zastrzeżeniem warunków, oznaczonych w powołanym okólniku.

Zarazem zezwalam na umieszczenie w lokalach urzędowych (kuratorjum, inspektorat, dyrekcja szkoły) opieczętowanych skarbonek P. C. K. na dobrowolne ofiary z tem samem zastrzeżeniem, t. j. z wykluczeniem umieszczenia skarbonek w jakichkolwiekbądź salach szkolnych.

Minister W. R. i O. P. (—) *Sł. Czerwiński.*

2.

Terminy końcowe służby cywilnej w byłych państwach zaborczych.

Okólnik Ministra W. R. i O. P. z dnia 27 września 1929 r. Nr. I. Prez. 5774/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 11, poz. 151).

Ministerstwo Skarbu okólnikiem z dnia 19 września 1929 r. L. D. I. 5626/5/29 nadesłało następujące wyjaśnienia w sprawie jednolitego stosowania terminów końcowych, do których ma być liczona do wysługi emerytalnej służba funkcjonarjuszów państwowych, spędzona w byłych państwach zaborczych:

„Postanowienia art. 81 ustawy emerytalnej nie przewidują żadnych dokładnych dat co do końcowych terminów, do których ma być liczona do wysługi emerytalnej służba funkcjonarjuszów państwowych w b. państwie zaborczem.

Natomiast art. 102 i 105 powyższej ustawy przewiduje takie terminy dla zawodowych wojskowych, a mianowicie:

w Austro-Węgrzech dzień 1 listopada 1918 r., w Niemczech dzień 27 grudnia 1918 r., w Rosji dzień 1 listopada 1917 r.

Terminy końcowe dla funkcjonarjuszów cywilnych ustaliła dopiero praktyka przy stosowaniu ustawy emerytalnej, przyczem przyjęto, jako termin końcowy dla służby:

1) w Austro-Węgrzech dzień 1 listopada 1918 r.; 2) w Niemczech — ze względu na specjalne umowy dzień 10 stycznia 1920 r., względnie 30 marca 1920 r. (z wyjątkiem terenów plebiscytowych i W. M. Gdańska, dla których określono osobne terminy); 3) w Rosji dzień 30 marca 1917 r., względnie 1 listopada 1917 r.

Termin służby zaborczej w Austro-Węgrzech dla funkcjonarjuszów państwowych jest identyczny z terminem dla zawodowych wojskowych, natomiast terminy służby zaborczej w Niemczech są inne, jednak ze względu

na przyjęte przez Państwo Polskie zobowiązania w traktacie wersalskim i w specjalnych umowach, winny być nadal utrzymane, natomiast różne terminy końcowe służby państwowej dla osób wojskowych i funkcjonarjuszów cywilnych w b. państwie rosyjskiem nie znajdują uzasadnienia w jakichkolwiek specjalnych umowach lub zobowiązaniach. Celem jednolitego na przyszłość postępowania Ministerstwo Skarbu, stosując analogiczne przepisy art. 102 i 105 obowiązującej ustawy emerytalnej z 11 grudnia 1923 r., normujące dzień 1 listopada 1917 r., jako końcową datę służby zaborczej dla zawodowych wojskowych z b. armji rosyjskiej, — postanawia stosować na przyszłość ten sam termin 1 listopada 1917 r. również jako termin końcowy rosyjskiej służby cywilnej państwowej dla osób, które w tej służbie pozostawały i które następnie przyjęte zostały do służby państwowej polskiej. Na przyszłość należy zatem w wykonaniu art. 81 i innych ustawy emerytalnej obliczać czas służby państw.-cywilnej w b. państwie rosyjskiem funkcjonarjuszom państwowym polskim analogicznie jako zawodowym wojskowym, to jest po dzień 1 listopada 1917 r.

Z tytułu powyższego postanowienia nie mogą ulec żadnemu sprostowaniu dokonane już prawomocnie wymiary zaopatrzeń emerytalnych, przy których przyjęto, jako termin końcowy państwowej służby rosyjskiej termin wcześniejszy, t. j. dzień 30 marca 1917 r.".

Do powyższych wyjaśnień należy się jak najściślej stosować.

Minister W. R. i O. P. (—) *Sł. Czerwiński.*

3.

Zajmowanie stanowisk w państwowej służbie przez poborowych.

Okólnik Ministra W. R. i O. P. z dnia 11 października 1929 r. Nr. I. Prez. 5985/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 12, poz. 170).

Ministerstwo Spraw Wojskowych stwierdziło, że przy ostatniem wcielaniu do szeregów poborowych z cenzusem, celem odbycia obowiązującej czynnej służby wojskowej, zachodziły bardzo często wypadki ubiegania się tych poborowych o przesunięcie terminu wcielenia z tytułu zajmowania stanowisk w służbie państwowej.

Poborowi ci korzystali przez szereg lat z ustawowych odroczeń służby wojskowej celem ukończenia studjów, a po ich skończeniu, czynili zabiegi o stanowiska państwowe w sądownictwie, urzędach konsularnych i t. p. i otrzymywali je.

Odroczenia, udzielane z tytułu studjów, muszą być przez poborowych wykorzystane dla ukończenia studjów. Kwestja uzyskania odpowiedniej posady po ukończeniu studjów może być dla nich aktualna dopiero po zadośćuczynieniu obowiązkowi czynnej służby wojskowej.

W związku z powyższem, oraz z uwagi na to, że ustawa o powszechnym obowiązku wojskowym nie przewiduje żadnych ulg w pełnieniu czynnej służby wojskowej z tytułu zajmowania stanowisk w służbie państwowej, zarządzam, aby podległe mi władze i urzędy przy przyjmowaniu kandydatów do służby państwowej badały, czy dany kandydat nie podlega obowiązkowi czynnej służby wojskowej, a w wypadku twierdzącym — odmawiały przyjęcia go do służby państwowej.

Zarządzenie takie jest konieczne w interesie służby, aby niedopuścić do przyjmowania na urzędników państwowych osób, których późniejsze powołanie do odbycia czynnej służby wojskowej mogłoby danej instytucji wyrządzić szkodę, albowiem z tytułu zajmowania stanowisk w służbie państwowej Ministerstwo Spraw Wojskowych nie będzie mogło udzielać żadnych ulg w pełnieniu służby wojskowej z braku podstaw prawnych.

Minister W. R. i O. P. (—) *Sł. Czerwiński.*

4.

Mieszkania służbowe.

Opłaty i wymiar mieszkań służbowych.

Rozp. Min. W. R. i O. P. z dnia 6 listopada 1929 r. Nr. I. Prez. 6057/29.

Nr. O. 2518/29. Na podstawie porozumienia z Ministerstwem Robót Publicznych (pismo z dnia 8 października 1929 r. L. dz. X-2409/29) Ministerstwo W. R. i O. P. zmienia zarządzenie swe z dnia 19 marca 1928 r. Nr. O. Prez. 1654/28 [1]) w sprawie wymiaru i opłat mieszkań służbowych w następującym kierunku.

We wszystkich przypadkach, w których mieszkanie służbowe przekracza ustalone normy, a którego wedle opinji odnośnego urzędu wojewódzkiego (dyrekcji robót publicznych) podzielić ani zużytkować na inne cele nie można względnie, gdy oddanie części mieszkania, obejmującej powierzchnię ponad ustaloną normę, okaże się w praktyce niemożliwe, winien być pobierany tytułem komornego tylko dodatek mieszkaniowy, przysługujący funkcjonarjuszowi, zajmującemu dotyczący lokal.

Natomiast w przypadkach, w których odnośny lokal, w myśl opinji właściwego urzędu wojewódzkiego (dyrekcji robót publicznych) może być podzielony i zużytkowany na inne cele, część mieszkania, obejmująca powierzchnię ponad ustaloną normę, winna być oddana albo do użytku szkolnego, albo przeznaczona na mieszkanie służbowe lub prywatne dla innego funkcjonarjusza. W tych przypadkach Ministerstwo W. R. i O. P. zarządzi, na skutek opinji odnośnego urzędu wojewódzkiego (dyrekcji robót publicznych) sprostowanie wymiaru odnośnych mieszkań służbowych, oznaczonego w listach mieszkań służbowych.

Minister W. R. i O. P. (—) *Sł. Czerwiński*, wr.

5.

Rodzaje robót budowlanych [1]).

Rozp. Min. Rob. Publ. z lutego 1929 r. L. dz. IX — *2997.*

Nr. O-541/29. (Min. W. R. i O. P. z dn. 15 marca 1929 r. Nr. I. B. 258/29). Celem uchylenia zachodzącej nieraz mylnej kwalifikacji rodzajów robót budowlanych i celem ujednostajnienia tych klasyfikacyj, oznajmia Minister-

---

[1]) Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1928 r., str. 503.

[1]) Porównaj okólnik Urzędu Wojewódzkiego Lwowskiego, Okr. Dyr. Rob., z dnia 27 marca 1928 r. D. R. P. III.-4985/28, L. Dz. Urz. Kur. O. S. L. z 1928 r. str. 310.

stwo Robót Publicznych w nawiązaniu do okólników IX—684 z kwietnia 1921 r. i IX A 2008 z sierpnia 1925 r. celem zastosowania, co następuje:

I. Zwykła naprawa budynków (dotąd nazywana „drobnym“ lub „bieżącym remontem“) obejmuje roboty zmierzające do zwykłego (normalnego) utrzymania budynku w należytym stanie użytkowym, czyli związana z tak zwaną „konserwacją“.

Tutaj należą wszelkie roboty zabezpieczające budynek od zniszczenia i umożliwiające jego celowe użytkowanie, jako to małe naprawy pokrycia dachowego, kitowanie, malowanie i t. p., drobne naprawy uszkodzonych tynków, podłóg, instalacji ogrzewania, wodociągów; gazu lub elektryczności, roboty malarskie i lakiernicze, częściowa wymiana uszkodzonych robót stolarskich (np. ram okiennych), dodanie części uszkodzonego okucia, naprawa i czyszczenie rynien i rur deszczowych, kitowanie szyb i t. p. Wogóle wszystkie drobne roboty i naprawy nie naruszające szkieletu konstrukcyjnego rozkładu i przeznaczenia ubikacji oraz ustroju fasady.

Roboty powyższe, jako niewymagające specjalnego nadzoru technicznego, oraz zezwolenia władz policyjno-budowlanych, mogą być wykonywane przez użytkownika. W razie spostrzeżenia niewłaściwego sposobu ich wykonywania, narażającego Skarb Państwa na straty lub wpływającego ujemnie na trwałość budynku, wyda Dyrekcja zarządzenia, zdążające do zapobieżenia niewłaściwemu wykonaniu robót.

II. Większe (gruntowne) naprawy budynków (znaczniejsze naprawy dotychczas zwane remontem kapitalnym) obejmują wszystkie roboty, zdążające do wymiany (odnowienia) pewnych składowych części budynku, tak konstrukcyjnych jak też i należących do wewnętrznego jego uposażenia w większym wymiarze oraz roboty, zdążające do przekształcenia poszczególnych ubikacji bez zmian ich dotychczasowej konstrukcji.

Do robót tych należą: wymiana pokrycia dachowego, wymiana więzby dachowej, wymiana stropu, sklepień lub ich części, wymiana okien drzwi, podłóg, stawianie pieców droższych specjalnej konstrukcji lub wymiana większej ilości pieców, częściowa lub zupełna wymiana istniejących instalacji lub montowanie instalacji nowych, przemurowanie ścian, kominów, fasady i inne podobne roboty.

Tutaj włączyć należy te drobniejsze roboty, które ściśle się wiąże z przeprowadzeniem i zakończeniem gruntownej naprawy.

III. Przebudowa. Tu zaliczają się roboty zmierzające ku przystosowaniu budynku do innego celu (adaptacja) oraz te, które pociągają za sobą zmianę dotychczasowego rzutu poziomego jak: burzenie i wznoszenie na innem miejscu ścian, zmiana jednego rodzaju konstrukcji na inny i t. p., oraz wszystkie roboty z powyższemi związane.

Do tej kategorji robót należy również odbudowa objektów istniejących, zniszczonych przez pożar, działania wojenne, siły wyższe, a nawet wskutek naturalnego zużycia doprowadzone w znacznej części do stanu nieużytecznego.

IV. Nowe budowy — są to tak wszystkie budynki nowe i dobudowywania wznoszone z gruntu, jak budowa nowych skrzydeł do istniejących gmachów, nowe budowy na starych fundamentach, oraz nadbudowy pięter i t. p. na istniejących budynkach.

Wszelkie budowle pomocnicze, jak ogrodzenia, studnie, doły kloaczne, budynki gospodarcze i t. p. winny być traktowane w ten sam sposób jak i budynki główne.

Dotychczasowe pozycje w budżecie „remont i konserwacja" odpowiadają robotom wymienionym w punkcie I niniejszego rozporządzenia (naprawa).

Remont kapitalny odpowiada pozycjom niniejszego rozporządzenia II i III „remont" i „przebudowa".

Przy układaniu budżetu na rok budżetowy 1930 — 1931 należy wprowadzić rozkład robót według podziału wyżej wyszczególnionego w poz. I, II, III i IV.

Ustaloną obecnie nomenklaturę należy wprowadzić bezzwłocznie w aktach urzędowych.

Minister (—) w z. *Górski.*

6.

Plan godzin nauczania w szkołach powszechnych.

Okólnik Kuratorjum O. S. Lw. z dnia 30 sierpnia 1929 r. Nr. I. 28171/29 do rad szkolnych powiatowych (miejskiej we Lwowie) i dyrekcyj państwowych seminarjów nauczycielskich.

I. Na podstawie pisma Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 27 lipca 1929 r. Nr. II — 6463/29 w sprawie planu godzin szkolnych w publicznych szkołach powszechnych z polskim językiem nauczania i

a) z obowiązkową nauką języka ruskiego jako przedmiotu,

b) z lekturą pisma świętego w języku hebrajskim oraz

c) z obowiązkową nauką języka ruskiego i lekturą jak wyżej pod b), oraz w szkołach ćwiczeń wyjaśnia się i zarządza:

1) Plan godzin szkolnych ustalony zarządzeniem ministerjalnem z dnia 2 stycznia 1929 r. Nr. II. 235/29 (Dz. Urz. Nr. 1, poz. 1) nie stosuje się do publicznych szkół powszechnych z polskim językiem nauczania i obowiązkową nauką języka ruskiego. Dla szkół tych pozostaje nadal, a więc i na rok szkolny 1929/30 w mocy rozkład godzin, ustalony w rozporządzeniu ministerjalnem z dnia 19 kwietnia 1927 r. Nr. I. 5622/27 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 8, poz. 109 [1]).

Nie stosuje się również do publicznych szkół powszechnych dwujęzycznych, dla których został ustalony rozkład godzin rozporządzeniem Ministra W.R. i O. P. z dnia 29 lipca 1925 Nr. I. 12335/25 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 13, poz. 125 [2]) i do szkół z niepolskim językiem nauczania.

2) W sprawie lektury Pisma świętego w języku hebrajskim zwraca się uwagę, że Program nauki religji mojżeszowej w szkołach powszechnych siedmioklasowych, wydany w r. 1928, zatwierdzony rozporządzeniem ministerjalnem z dnia 29 kwietnia 1928 Nr. I. 6382/28 obowiązuje nadal. Program ten przewiduje (str. 12 — 15) lekturę Pisma świętego w języku hebrajskim, a nie naukę hebrajszczyzny.

---

[1]) Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1927 r., str. 225.

[2]) Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1925 r., str. 502.

W przypisku na str. 12 tego Programu zaznaczono nadto, że w szkołach powszechnych publicznych, w których młodzież cała świętuje sabat, prowadzić można tę naukę. Nie wypływa zatem z tego konieczność wprowadzenia wspomnianej lektury.

3) W razie wprowadzenia w 2 godzinach tygodniowo, od II oddziału począwszy, cytowanej wyżej ad 2 lektury w publicznych szkołach powszechnych z polskim językiem nauczania, do których stosuje się plan godzin szkolnych, przepisany zarządzeniem z dnia 2 stycznia 1929 r. Nr. II. 235/29 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 1, poz 1), a w których cała młodzież świętuje sabat, należy w myśl cytowanego wyżej ad 2 Programu zmniejszyć w roku 1929/30 o dwie tygodniową liczbę godzin szkolnych, przeznaczonych na naukę innych przedmiotów, a to:

w oddziale II — rysunku i śpiewu po 1 godzinie;
w oddziale III — robót ręcznych i śpiewu po 1 godzinie;
w oddziale IV — robót ręcznych o 2 godziny;
w oddziale V — rysunku i śpiewu po 1 godzinie;
w oddziale VI i VII — robót ręcznych o 2 godziny.

Zależnie przytem od warunków lokalnych zwłaszcza od tego, czy cała młodzież już posiada odpowiednią znajomość języka hebrajskiego, czy też nie, Rady Szkolne wydawać będą dalsze zarządzenia, czy można będzie lekturę Pisma św. wprowadzić we wszystkich oddziałach, czy też stopniowo, od II-go począwszy i donosić o tem Kuratorjum.

4) W razie wprowadzenia w myśl postanowień cytowanego Programu omawianej lektury w publicznych szkołach powszechnych z polskim językiem nauczania i obowiązkową nauką języka ruskiego należy celem uzyskania dwu godzin na lekturę Pisma św. w języku hebrajskim w roku szkolnym 1929/30 zmniejszyć o jedną tygodniową liczbę godzin szkolnych w nauce rysunków we wszystkich oddziałach począwszy od II do VII włącznie, oraz przy nauce robót ręcznych w oddziałach V, VI i VII, a dodać po jednej godzinie nauki w odziałach II, III i IV.

W tym zatem wypadku tygodniowa liczba godzin wyniesie w oddziale II 25, w oddziale III i IV po 29, a w oddziale V, VI i VII po 30.

II. Na zapytanie jednego z Panów Inspektorów, czy w publicznych szkołach powszechnych z polskim językiem nauczania, a ruskim językiem jako przedmiotem, szkołach z niepolskim językiem nauczania i szkołach dwujęzycznych należy uwzględniać zmiany w materjale nauczania, dokonane dla publicznych szkół powszechnych siedmioklasowych z polskim językiem nauczania okólnikiem Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 13 lipca 1929 Nr. II. 19240/29 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 8, poz. 113), Kuratorjum, przypominając ustęp 6 tutejszego okólnika z dnia 20 sierpnia 1929 Nr. I. 28525/29 wyjaśnia, że zmiany te należy wedle możności przeprowadzić, trzymając się wskazówek ministerjalnych, podanych w „Dodatku“ do działu I. A. powołanego okólnika [1]).

Kurator Okręgu Szkolnego: *Ig. Pytlakowski* wr.

---

[1]) Patrz str. 506 i 523.

7.

Kwalifikacje zawodowe do nauczania w szkołach powszechnych absolwentów państwowych konserwatorjów muzycznych i prywatnego Konserwatorjum Towarzystwa Muzycznego we Lwowie.

Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 13 czerwca 1929 r. Nr. II. 12097/29 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 7, poz. 102).

Zgodnie z art. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o kwalifikacjach zawodowych nauczycieli szkół powszechnych (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 258) zarządzam co następuje:

1) Osoby, które zdały pomyślnie w państwowych konserwatorjach muzycznych lub w prywatnem Konserwatorjum Towarzystwa Muzycznego we Lwowie egzamin końcowy z muzyki i śpiewu jako przedmiotu nauczania w szkołach średnich ogólnokształcących i seminarjach nauczycielskich, posiadają również kwalifikacje zawodowe do nauczania śpiewu w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych.

2) Świadectwo egzaminu końcowego, którego wzór podany jest w załączniku do rozporządzenia z dnia 7 października 1924 roku w sprawie organizacji studjów i egzaminów z muzyki i śpiewu, jako przedmiotu nauczania w szkołach średnich ogólnokształcących i seminarjach nauczycielskich (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. 1924 r. Nr. 18, poz. 181[1]), uzupełnia się następującą klauzulą:

„Na podstawie zarządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 13 czerwca 1929 r. Nr. II. 12097/29 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z r. 1929 Nr. 7, poz. 102) świadectwo niniejsze uprawnia do nauczania śpiewu w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych".

Minister W. R. i O. P. (—) *St. Czerwiński.*

8.

Zmiany w materjale nauczania w siedmioklasowych publicznych szkołach powszechnych i gimnazjach państwowych w roku szkolnym 1929/30.

Okólnik Ministra W. R. i O. P. z dnia 13 lipca 1929 r. Nr. II. 19240/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 8, poz. 113).

Zgodnie z zapowiedzią, zawartą w okólniku z dnia 23 stycznia r. b. Nr. II-2255/29 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 2 (209), poz. 19[2]), wydaję obecnie instrukcję, dotyczącą zmian w materjale nauczania w siedmioklasowych publicznych szkołach powszechnych i gimnazjach państwowych w roku szkolnym 1929/30.

Minister W. R. i O. P. (—) *St. Czerwiński.*

---

[1]) Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1924 r., str. 346.

[2]) Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1929 r., str. 66.

Instrukcja, dotycząca zmian w materjale nauczania w siedmioklasowych publicznych szkołach powszechnych i gimnazjach państwowych w roku szkolnym 1929/30.

I. Siedmioklasowa szkoła powszechna i gimnazjum niższe.

A. Siedmioklasowa szkoła powszechna.

1. Język polski.

Odziały II, III i IV. Przeznaczenie w każdym z tych oddziałów po jednej godzinie tygodniowo na naukę pisma nie stwarza dla nauczyciela nowego zadania, lecz jest tylko bardziej szczegółowem i wyraźnem uregulowaniem sprawy wyrabiania, rozwijania i utrwalania należytej techniki pisania. Można przytem, a nawet lepiej, zamiast jednej godziny tygodniowo poświęcać na ten cel dwa razy po pół godziny szkolnej. Wyodrębnienie pewnej części czasu na ćwiczenia kaligraficzne nie zwalnia bynajmniej nauczycieli od obowiązku roztaczania również poza tym czasem bacznej kontroli nad czytelnością i estetyką pisma uczniów.

Rozporządzanie większą, niż dawniej, liczbą godzin w oddziale IV nie może pociągać za sobą w żadnym razie powiększenia ani też podniesienia stopnia trudności materjału gramatycznego, należy natomiast wzmocnić pracę nad ćwiczeniami ortograficznemi.

Oddział VII. Ilość lektury należy wydatnie ograniczyć. W szczególności pominąć utwory Paska, Karpińskiego, Brodzińskiego, Kraszewskiego, nie uwzględniać Korzeniowskiego, Słowackiego „Lilli Wenedy", Zaleskiego. Wprowadzić zwięzłe, systematyczne powtórzenie zasadniczych wiadomości z gramatyki, w szczególności składni zdania pojedyńczego rozwiniętego i zdania złożonego. Położyć nacisk na ortografję, na uwzględnienie w wypracowaniach tematów praktycznych, jak: list, autobiografja, podania do władz i t. p.

2. Język nowożytny obcy.

Oddział V. Materjał gramatyczny, przeznaczony według programu dotychczasowego dla oddziału V, należy rozłożyć w taki sposób, aby go opanować stopniowo w ciągu 2 lat w oddziale V (przy 5 godzinach tygodniowo) i VI (przy 3 godzinach tygodniowo). W tych warunkach należy dochodzić do formułowania prawideł gramatycznych powolniej i na tle większej liczby przykładów i ćwiczeń, zwiększyć ilość ćwiczeń w mówieniu, ograniczyć liczbę słów, zdobywanych przez uczniów na jednej lekcji, ale mocniej je utrwalać.

Oddział VI. Zwolnić tempo przyswajania pojęć gramatycznych i uwzględniać w omawianym roku szkolnym zdania poboczne oraz odpowiednie spójniki i zaimki względne jedynie praktycznie, okolicznościowo, w zakresie najkonieczniejszym przy rozmowie lub lekturze.

3. Geografja.

Oddział III. Pominąć plan szkoły, plan sytuacyjny wsi lub miasta, zapoznanie się z gminą jako jednostką terytorjalną, z powiatem.

4 Nauka o Polsce współczesnej.

Oddział VII. Działy I i II programu ulegają skróceniu i otrzymują brzmienie następujące:

„I. Położenie Polski bezwzględne i względne — w stosunku do innych państw. Granice Polski. Obszar Polski w porównaniu z innemi państwami Europy. Ukształtowanie powierzchni i podział na krainy fizyczne. Klimat. Rzeki, jeziora, kanały. Bogactwa mineralne. Główne rodzaje gleb. Świat roślinny i zwierzęcy. Mieszkańcy. Gęstość zaludnienia. Podział administracyjny kraju.

II. Wytwórczość, komunikacja i handel w Polsce.

A. Rolnictwo, sadownictwo, ogrodnictwo. Leśnictwo. Górnictwo.

B. Przemysł domowy. Rzemiosła. Przykłady z najbliższej okolicy.

C. Przemysł fabryczny. Najważniejsze środowiska przemysłu fabrycznego w Polsce.

D. Komunikacja. Drogi najbliższej okolicy i ich związek z innemi. Komunikacja lądowa i rzeczna. Komunikacja morska. Najważniejsze linje kolejowe.

E. Handel. Główne środowiska handlu u nas.

F. Emigracja. Polacy poza granicami Polski i ważniejsze skupienia polskie na obczyźnie".

Przy zapoznawaniu się z wytwórczością nie należy bynajmniej zmierzać do wyczerpania wszystkich jej możliwych rodzajów, ale poprzestać: a) na opracowaniu zjawisk najwybitniejszych i mających największe znaczenie w ogólnej gospodarce kraju, z uwzględnieniem porównań z innemi krajami cywilizowanemi; b) na bliższem omówieniu i zbadaniu tych gatunków wytwórczości, które odgrywają wydatniejszą rolę w najbliższej okolicy, z zastanowieniem się również nad mniejszem lub większem ich znaczeniem w ogólnym dorobku. Przy rozważaniu zarówno wytwórczości, jak komunikacji i wymiany produktów, należy wiązać należycie znaczenie ważniejszych punktów i środowisk z ich położeniem geograficznem, dbać o rozumienie i stosowanie map, wykresów, rozkładów, a ograniczyć jak najbardziej materjał pamięciowy.

Opracowanie działu III dostosować należy do zmniejszenia liczby godzin w sposób następujący:

W szkole wiejskiej omówić należy szczegółowiej tylko gminę wiejską, w szkole miejskiej — tylko miejską.

Z ustępu dotyczącego samorządu powiatowego, skreślić: „Przedsiębiorstwa samorządowe, podnoszące dobrobyt i kulturę powiatu. Przykłady i wzory urządzeń najlepszych", jako punkty osobne, i poprzestać jedynie na takich wzmiankach z tego zakresu, które okażą się niezbędnemi do skonkretyzowania i zobrazowania punktu: „Zakres praw, należących do samorządu powiatowego".

Dalej ulega skreśleniu punkt „Zadanie samorządu i rola każdego obywatela", jako wyodrębnione zagadnienie ogólne, gdyż wystarczy omówienie tej sprawy przy zapoznaniu się z każdym z rozważanych rodzajów samorządu zosobna.

Z ustępu, zaczynającego się od słów: „Jedność wewnętrzna państwa", opuścić należy: „Urzędy. Sieć administracyjna". Wystarczy krótka

wzmianka o roli wojewodów i starostów, związana z odwołaniem się do poznanego już poprzednio podziału administracyjnego kraju.

Przy omawianiu działalności sądów nie można się wdawać w szczegóły, np. bliższe określanie roli różnych instancyj i t. p.

Rozpatrzenie organizacji szkolnictwa winno mieć cel ściśle praktyczny: poinformowanie młodzieży o możliwych drogach dalszego kształcenia się.

Skreślić ustęp:

„Troska państwa o wyżywienie obywateli. Działalność gospodarcza państwa".

Sprawie opieki Państwa nad obywatelami polskimi zagranicą poświęcić należy jedynie krótką wzmiankę o znaczeniu praktycznem.

Co się tyczy zrzeszeń społecznych, wystarczą wiadomości o ważniejszych zrzeszeniach, działających na najbliższym obszarze, i zużytkowanie tych przykładów do uświadomienia wagi samodzielnej twórczości społecznej, nie należy zaś dążyć do żadnej wyczerpującej i szczegółowej klasyfikacji oraz przeglądu możliwych spółek i stowarzyszeń. Wobec tego obecna redakcja odpowiedniego ustępu programu nie obowiązuje.

Wreszcie opuścić należy sześć ustępów końcowych programu (od słów „Bogactwo mowy polskiej").

5. Nauka o przyrodzie.

Oddział III. Pominąć punkty 7—10, 17, 21—24, dwa ostatnie zdania p. 36, pp. 37—40 programu szczegółowego.

Oddział IV. Pominąć pp. 10—13; pp. 14—18 zastąpić powtórzeniem i uzupełnieniem wiadomości z zakresu przyrody martwej z kursu oddz. III (pp. 7—10, 17, 18, częściowo 19, 21—24). Dalej pominąć punkty 21, 23—28, poza tem wskazane poniżej punkty programu ulegają skróceniu i otrzymują brzmienie następujące:

„20. Rośliny wiosenne: złoć, pierwiosnek, zawilec, sasanka, jaskier, rzeżucha; podobieństwo i różnice ich kwiatów".

„30. Kilka pospolitych roślin polnych i łąkowych, np. tasznik, jaskółcze ziele, powój, pięciornik, dzwonki".

„31. Zaznajomienie się z pospolitemi owadami, np. pszczołą, mrówką, muchą, grabarzem, pasikonikiem, jakimś motylem, np. bielinkiem — bez kolejnego układania w rzędy".

„33. Uzupełnienie i odnawianie zbiorów szkolnych".

Zaniechać należy porządkowania zbiorów według grup systematycznych, jak należało czynić zgodnie z pp. 20, 31 i 33 w ich dawnej redakcji.

Oddział V. Pominąć pp. 2—7, a natomiast powtórzyć pp. 10—13 programu odziału IV, rozwinąć szerzej p. 8 programu oddziału V. Pp. 9—18 w ich dotychczasowej redakcji zastąpić powtórzeniem i uzupełnieniem pp. 14—17 programu odziału IV oraz wiadomościami o zwierzętach egzotycznych, najbardziej charakterystycznych dla typowych krajobrazów biogeograficznych, według planu następującego:

1) pustynia: wielbłąd, struś, lew;
2) lasy pierwotne podzwrotnikowe: orangutang, tygrys, słoń, papugi, węże jadowite i dusiciele;

3) Bałtyk: flondra, mewa, chełbja modra (meduza);
4) morza ciepłe: rekin, mątwy, kraby, korale;
5) tundra: renifer;
6) morza polarne: biały niedźwiedź, foka; wieloryby, pingwiny.

Uwzględnić grupowanie niektórych poznanych zwierząt w rodziny, rodzin w rząd.

Wprowadzić punkt 18 programu oddziału IV, opuszczony w ubiegłym roku szkolnym.

Dalej pominąć punkty 21, 25—28. Punkt 33 zmienić na „33. Klasyfikacja roślin nasiennych i ich najważniejsze rodziny", p. 34 na „34. Porządkowanie zielników według poznanych grup systematycznych".

Oddział VI. Rozpocząć, jak w poprzednich latach, kurs fizyki i chemji, przytem przenieść do oddziału VII część chemji, obejmującą co najmniej działy D (węgiel) i E (gleba), oraz magnetyzm i elektryczność.

Oddział VII. Korzystając z 3 godzin w ciągu omawianego roku szkolnego, skończyć kurs fizyki i chemji łącznie z magnetyzmem i elektrycznością, przeniesionemi z oddziału VI.

Przy nauce fizyki i chemji należy zawsze dbać bardziej o możliwie samodzielne zdobywanie, dobre rozumienie i opanowanie wiadomości, niż o ich ilość — przykład programu szczegółowego nie posiada znaczenia wiążącego, nie jest również wyłączone, jeżeli warunki będą do tego zmuszały, pomijanie niektórych drobniejszych szczegółów z „Programu ogólnego".

Na naukę higjeny przeznacza się jedną godzinę tygodniowo w ciągu całego roku szkolnego. Ponieważ w ten sposób ilość czasu, w porównaniu z dawniejszym wymiarem, jest dwa razy zmniejszona, należy poczynić duże skróty przedewszystkiem w zakresie teoretycznych wiadomości z dziedziny anatomji i fizjologji, wogóle zaś nadać kursowi charakter jak najbardziej poglądowy i praktyczny.

Należy tedy nie opracowywać punktów 1, 2, 4, 7, 10, a także 13, 14, 15 dotychczasowego programu, jako osobnych całości, i uwzględniać tylko tyle z tematów, objętych temi punktami, ile koniecznie potrzeba w odpowiedniej chwili do wyjaśnienia i najpopularniejszego uzasadnienia wskazań praktycznych, zawartych w innych punktach.

6. Rachunki z geometrją.

Oddział I. Należy pominąć dział F programu rachunków i odpowiedni dział „Miar i wag" (czytanie całkowitych godzin na zegarze, cyfry rzymskie do XII).

Oddział II. Skreślić punkt C. 3 programu rachunków: „Doliczanie i odliczanie kompleksów..." Pominąć dział F programu rachunków: „Ćwierć" i t. d., podział odcinka na 4 części równe, stosowanie $^{1}/_{4}$ jednostki miary, oraz wiadomości o kątach, pozostawiając jednak pojęcie kąta prostego.

Oddział III. W programie geometrji zostawić „Trójkąt"; dalej „pole trójkąta. Pomiar pól figur prostokreślnych" zmienić na: „Opracowanie pola kwadratu i prostokąta"; następnie: „mierzenie powierzchni..." — bez zmiany.

Pominąć „Kątomierz" i „Stopień".

Punkt D. 2. a) programu rachunków: „Odliczanie kompleksami jak w Od. II (C. 3)" zmienić na: „Dzielenie przez 10, 5, 2, 4, 8, 3, 6, 9, 7".

W dziale E po tytule „Działania na ułamkach" dopisać: „z mianownikami 2, 4, 3, 6, 12".

Pominąć punkt E. 3: „Część części, połowa połowy i t. p.".

Pominąć końcowy punkt programu geometrji: „Objętość i powierzchnia prostopadłościanów i graniastosłupów o wielobocznej podstawie".

Oddział IV. Zmiany w programie rachunków:

W tytule działu A dopisać: „oraz rozszerzenie zakresu liczb do 10000".

W dziale C po słowach: „Rozszerzenie zakresu liczb poza liczby czterocyfrowe" dopisać: „i ugruntowanie metod działań piśmiennych na liczbach w rozszerzonym zakresie".

Punkt D. 3 otrzymuje redakcję: „Uwielokratnianie (mnożnik całkowity)". Punkt D. 4 otrzymuje redakcję: „Dzielenie na równe części (dzielnik całkowity)".

Dział E ulega zmianie na:

„E. 1. Wprowadzenie pojęcia procentu; obliczanie procentów danej liczby całkowitej.

2. Ćwiczenia i zadania różne (powtórzenie wiadomości o ułamkach zwyczajnych)".

Przy powtórzeniu wiadomości o ułamkach zwyczajnych należy unikać mianowników zbyt dużych lub w praktyce mało spotykanych, a utrwalić i pogłębić znajomość ułamków najczęściej używanych, przytem należy wydatnie stosować i w tym zakresie rachunek pamięciowy.

Oddział V. W programie rachunków do punktu A. 3: „Powtórzenie działań na ułamkach zwyczajnych w zakresie, określonym przez programy poprzednich oddziałów" dopisać „oraz systematyczne opracowanie czterech działań na ułamkach".

Cały dział B (Liczby ogólne) — pominąć.

W programie geometrji pominąć dwa końcowe działy, mianowicie: G i H.

Oddział VI. Usunąć z programu rachunków punkt B. 2: „Diagramy cen biletów kolejowych i t. p., gdzie zależność dwu zmiennych wyraża się przez wzór prosty (interpolacja i ekstrapolacja)".

W punkcie B. 3 poprawić zapis wzorów:

$$y = k,x, \quad y = \frac{k}{x}, \text{ oraz } y = ax \pm b \text{ (zamiast } x = k \pm y).$$

Cały dział C programu rachunków (Liczby względne) — usunąć.

Z programu geometrji usunąć działy D, E, z działu F „Kąty bryłowe (suma kątów płaskich)".

W dziale H programu geometrji: „Pomiar pól, powierzchni, objętości" dopisać: „z uwzględnieniem skali".

Oddział VII. W dziale B programu rachunków tytuł otrzymuje redakcję: „Najprostsze równania stopnia pierwszego o dwu niewiadomych".

Działy C (Diagramy funkcji $x = y^2$) i D (Równania stopnia 2-go) programu rachunków — usunąć.

Z geometrji według programu „A" usunąć punkt A. 1. b), mianowicie „na planie przerysowanym w skali odmiennej niż oryginał".

W programie geometrji „B“ usunąć dział C: „Przekroje brył“ i t. d., natomiast na końcu działu E: „Model techniczny (szafa, stół i t. p.) w trzech rzutach“ — dopisać: „Użycie przekrojów dla podania szczegółów“.

Usunąć końcowy dział F z programu B geometrji.

Dołączyć do programu B dział C programu A.

7. Roboty ręczne.

Oddział V. Chłopcy. Wobec zmniejszenia się do połowy liczby godzin zmniejszy się z konieczności liczba wykonanych robót i obniży się stopień ich trudności, osiągany z końcem roku szkolnego.

Dziewczęta. Obie godziny należy poświęcić na roboty kobiece według dotychczasowego programu.

Dodatek do działu I A.

Uwaga w sprawie uwzględnienia wskazanych zmian w szkołach powszechnych niżej zorganizowanych w r. sz. 1929/30.

Przy stosowaniu w roku szkolnym 1929/30 programu dla szkoły siedmioklasowej zgodnie z zasadami, ustalonemi w tym zakresie, i w ustalonych granicach, w szkołach niżej zorganizowanych, należy brać ten program w postaci, zmienionej według niniejszej instrukcji. Ze względu na niezmienioną dotychczas liczbę godzin w szkołach trzy-, cztero-, pięcio- i sześcioklasowych nie obowiązuje jednak wskazane przesunięcie materjału z fizyki i chemji z oddziału VI do VII. W celu uniknięcia nieporozumień zaznacza się również, że w oddziale III szkół trzy- i czteroklasowych polecony dotychczas sposób redukcji materjału z nauki o przyrodzie [1]) należy zastąpić sposobem, wskazanym obecnie w ustępie pierwszym punktu I A 5 dla szkół siedmioklasowych, łącznie w miarę potrzeby z dalszemi skrótami, polegającemi na pomijaniu szczegółów mniej ważnych, oraz że w oddziale IV tych szkół ustalić należy takie same redukcje, jak w szkole siedmioklasowej (p. I A 5, część dotycząca oddziału IV).

Oddziały III, IV i V szkoły dwuklasowej oraz III i IV szkoły jednoklasowej mają się uczyć o przyrodzie, a oddział V szkoły dwuklasowej również rachunków z geometrją — według programów dotychczasowych dla tych szkół.

B. Gimnazjum niższe.

1. Język polski.

Klasa III. Ze względu na przejściowe zmniejszenie liczby godzin w tym roku szkolnym o jedną należy zmniejszyć ilość lektury oraz ćwiczeń stylistyczno-logicznych, w szczególności zaś pominąć rozważania o rozróżnianiu mowy mówionej i pisanej, o języku literackim, oraz pierwsze wiadomości o rytmie i wierszu.

---

[1]) Str. 78 i 79 wydania programu z r. 1928.

2. Język nowożytny obcy.

Klasa I. Materjał gramatyczny, przeznaczony według programu dotychczasowego dla klasy II, należy rozłożyć w taki sposób, aby go opanować stopniowo w ciągu 2 lat w klasie I (przy 5 godzinach tygodniowo) i klasie II (przy 3 godzinach tygodniowo). W tych warunkach należy dochodzić do formułowania prawideł gramatycznych powolniej i na tle większej liczby przykładów i ćwiczeń, zwiększyć ilość ćwiczeń w mówieniu, zmniejszyć liczbę słów, zdobywanych na jednej lekcji, ale mocniej je utrwalać.

Klasa II. Należy doprowadzić do końca opracowanie materjału gramatycznego, przeznaczonego według programu dotychczasowego dla klasy II, z zastosowaniem takich samych uwag metodycznych, jak powyżej. Poza tem w razie, gdyby nauczyciel odczuwał brak materjału do lektury, można go zaczerpnąć z podręcznika dla klasy III, z warunkiem wyboru ustępów, dostosowanych do wskazanego poziomu wiedzy gramatycznej i wogóle przygotowania językowego młodzieży.

3. Historja.

Klasa I. Należy przejść z odpowiedniemi pominięciami i skrótami w porównaniu z dawniejszym sposobem wypełniania ram programowych szereg obrazów dziejowych do Stefana Batorego (włącznie). Aby to uskutecznić przy zastosowaniu podanego przykładu rozwinięcia programu, należy usunąć z kursu klasy I punkty: 13, 26, 28, 33, z kursu klasy II punkty: 3, 4, 7, 8, 11, 13, 16, połączyć w jedną lekcję w kursie klasy I punkty 2 i 3, tak samo 6 i 7, 34 i 35.

Klasa II. Należy przejść od Zygmunta III do końca kursu historji. Aby to umożliwić, należy przy zastosowaniu podanego przykładu rozwinięcia usunąć z kursu klasy II punkty: 22, 23, 32, 33, 35, 39, 44, z kursu klasy III punkty: 1, 4, 5, 10, 12, 17, 18, 21, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 47, nadto połączyć w kursie klasy II punkty: 24 z 25 i 26, 28 z 29 i 30, 40 z 41, 45 z 46, w kursie klasy III: 19 z 20, 31 z 32, 36 z 37, 44 z 45, 48 z 49 i 50. Punkt, stanowiący połączenie pp. 48, 49 i 50, zatytułować należy „Prawa i obowiązki obywatela - Polaka według Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 roku".

Klasa III. Należy skończyć kurs, doprowadzony w klasie II w poprzednim roku szkolnym do kongresu wiedeńskiego (włącznie); w tym celu przy zastosowaniu podanego przykładu rozwinięcia należy usunąć punkty: 27, 28, 29, 30, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 47, połączyć 48, 49 i 50 w jedną całość pod tytułem „Prawa i obowiązki obywatela - Polaka według Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 r.".

4. Geografja.

Klasa I. Należy skrócić wstępne zapoznanie się z planem i mapą (więc zmniejszyć liczbę ćwiczeń, omówień i t. d.), zwłaszcza w tych szkołach, w których znaczna większość dzieci, zaczynając naukę po przero-

bieniu tego działu w oddziałach III i IV szkoły powszechnej, może poprzestać na znacznie zwięźlejszem jego powtórzeniu i usystematyzowaniu.

To samo się stosuje do znajomości najelementarniejszych pojęć i terminów geograficznych. Opuścić dział 3 programu „Ogólny przegląd mapy politycznej Europy w celu zorjentowania uczniów w stosunku Polski do państw europejskich".

Klasa II. Opuścić z działu 5-go programu: „Człowiek — życie gospodarcze i kulturalne".

Zarówno w klasie I jak II, nie krępując się przykładem rozwinięcia, nie posiadającym charakteru obowiązkowego, nauczyciel winien pomijać mniej istotne szczegóły, aby mieć czas na pogłębienie rzeczy najważniejszych, oraz organizować tak naukę, aby młodzież zdobywała możliwie najwięcej pojęć, wiadomości i metod pracy na wycieczkach i na tle własnych pomiarów i obserwacyj.

Klasa III. Geografję krajów pozaeuropejskich należy sprowadzić tylko do charakterystyki całych części świata i osobnego rozważania — bez dążenia do jakiegokolwiek wyczerpania tematu — jedynie krain najwybitniejszych pod względem przyrodniczym lub kulturalnym. Z Europy należy omówić szczegółowiej tylko państwa, sąsiadujące z Polską, następnie Francję i Anglję, jako potęgi kolonjalne, Włochy zaś i Grecję ze względu na naukę historji w klasie IV — inne państwa mniej szczegółowo, ze zwróceniem uwagi tylko na rzeczy najcharakterystyczniejsze bądź pod względem przyrodniczym (lodowce — Szwajcarja, fiordy — Norwegja i t. p.), bądź pod względem kulturalnym.

Godziny, zaoszczędzone w ten sposób, należy przeznaczyć na ćwiczenia kartograficzne. Stosunek do szczegółów i sprawa organizacji nauki — jak wyżej.

5. Nauka o przyrodzie.

Metoda nauczania pozostaje bez zmiany, a więc w szczególności, mimo usunięcia osobnych godzin, przeznaczonych dawniej na wycieczki, należy uczyć nauki o przyrodzie żywej w dalszym ciągu nietylko w klasie i w pracowni, lecz, w miarę możności, w ogrodach szkolnych, ogrodach centralnych, a także na wycieczkach.

Klasa II. Należy przeznaczyć cały rok na naukę o przyrodzie żywej, a więc nie stosować w żadnym razie rozkładu pracy, przewidzianego w tak zwanym programie A. Z dawnego programu B należy pominąć: „Biologiczne odmiany pędu i liści", „Urządzenia, ułatwiające krzyżowanie przy opylaniu (różnosłupkowość, przedprątność, rozdzielnopłciowość, dwupienność)", „Wytworzenie pojęcia owocolistka i kwiatu — jako zmienionego pędu. Wprowadzenie w systematykę roślin kwiatowych", a poza tem skrócić kurs odpowiednio do zmniejszonej liczby godzin zapomocą zmniejszenia liczby przykładów, obserwacyj i ćwiczeń. Podany przykład rozwinięcia (str. 31 — 44 wydania programu z r. 1927) nie może być stosowany w danych warunkach, gdyż zawiera zbyt wiele ćwiczeń i przykładów; można go uważać tylko za ilustrację właściwej metody.

Klasa III. Nie należy jeszcze rozpoczynać w roku szkolnym 1929/30 nauki higjeny. Przy stosowaniu programu B należy tedy przeznaczyć wskazane 5 godzin tylko na fizykę i chemję, przytem nauczyciel, nie odstępując od obowiązującego „rozkładu materjału“, opuści w rozwinięciu tego materjału niektóre szczegóły mniej ważne z dawniej uwzględnianych. Na ćwiczenia należy przeznaczyć przeciętnie 4 godziny tygodniowo, na lekcje w klasie — 1.

Przy stosowaniu programu A w klasie III nauka o przyrodzie żywej może się odbywać według dawnego programu ze zmniejszeniem liczby przykładów, obserwacyj i ćwiczeń w sposób, dostosowany do warunków, w których się praca odbywa (położenie szkoły, stan zbiorów szkolnych i t. d.). Do fizyki i chemji stosuje się ta sama wskazówka ogólna, co przy programie B.

6. Rachunki z geometrją.

Klasa I. Program obowiązujący (str. 30 wydania z r. 1927) nie ulega zmianie; zmniejszenie liczby godzin odbije się tylko na szczegółach rozwinięcia i liczbie ćwiczeń.

7. Rysunek.

Klasa I. Uprawiać należy w dalszym ciągu wszystkie działy pracy, wskazane w programie, ze względu jednak na zmniejszenie liczby godzin nauczyciel winien pominąć ćwiczenia trudniejsze.

8. Roboty ręczne.

Klasa I. Zmniejszenie liczby godzin odbije się na liczbie robót bez zmiany zasadniczego zakresu.

9. Śpiew.

Klasa III. Należy uwzględnić przy wykonaniu programu początek systematycznej nauki o gamach, przeniesiony z klasy II.

II. Gimnazjum wyższe.

A. Wydział matematyczno-przyrodniczy.

1. Język polski.

Klasa V. Pominąć informację o piśmiennictwie w Polsce od jego początków do wystąpienia Reja, skreślić z działu lektury podstawowej, ale uwzględnić w dziale lektury uzupełniającej „Odysseę“, łącznie z tem ograniczyć stosownie do potrzeby wybór innych utworów, czytanych w charakterze lektury uzupełniającej.

Klasa VI. Wprowadzić krótką informację o piśmiennictwie w Polsce od jego początków do Reja włącznie, z rozbiorem kilku wybranych urywków. W dziale lektury podstawowej należy ograniczyć wybór psal-

mów w przekładzie Kochanowskiego, skreślić „Muzę“, z „Trenów“ wziąć tylko wybór (cztery — pięć), z utworów Krasickiego opracować jedną satyrę i kilka bajek, z twórczości Mickiewicza skreślić „Konrada Wallenroda“ i „Farysa“ (które znajdą się w następnym roku szkolnym w kursie klasy VII). Lekturę uzupełniającą odpowiednio ograniczyć.

Klasa VII. W dziale lektury podstawowej nie uwzględniać „Ksiąg narodu“, zachowując jednak wybór z „Ksiąg pielgrzymstwa“, pominąć „Kordjana“.

Klasa VIII. Z działu lektury podstawowej usunąć „Przedświt“ i „Psalm dobrej woli“, zamiast wyboru liryk Asnyka ze szczególnem uwzględnieniem cyklów „W Tatrach“ i „Nad głębiami“ wprowadzić do tegoż działu: wybór utworów lirycznych Asnyka, Konopnickiej, Tetmajera, Wyspiańskiego, Kasprowicza.

2. Historja.

Klasa IV. Należy zwięźlej, niż przy dawnym wymiarze czasu, ująć kulturę pierwotną, cywilizację starożytnego Egiptu, Babilonu i Asyrji, rolę Fenicji, Arjów Wschodu, cechy charakterystyczne cywilizacji starożytnego Wschodu, kulturę Grecji w okresie miceńskim i homerowym, wreszcie polityczne przewroty rzeczypospolitej rzymskiej. W tych warunkach podany przykład rozwinięcia można stosować tylko z wydatnemi skrótami.

Klasa V. Ująć zwięźlej prehistorję Polski, znacznie skrócić dział: „Rozbicie polityczne Polski w czasie walk cesarstwa z papiestwem“, zwięźlej ująć schizmę zachodnią i udział Polski w ruchu soborowym.

Klasa VI. Przejść mniej szczegółowo działy: „Polska w czasie przewagi Francji na zachodzie a Turków na wschodzie“ i „Równowaga Europy w oparciu o militaryzm absolutnych monarchij a anarchja możnowładcza w Polsce“.

Klasa VII. Przejść mniej szczegółowo działy: „Czasy Królestwa Polskiego Kongresowego i Wielkiej Emigracji“, „Walki narodów o samodzielność i jedność narodową“, „Okres zbrojnego pokoju“.

3. Geografja.

Klasa V. Obowiązuje w roku szkolnym 1929/30 redakcja programu dla klasy V wydziału humanistycznego (Program Gimnazjum Państwowego. Wydział Humanistyczny. Wydanie czwarte. Warszawa — 1928, str. 86 — 91).

Klasa VI. Należy przejść geografję lądów i mórz pozaeuropejskich według programu następującego:

A. Część ogólna.

1. Historyczny rzut oka na rozszerzanie się horyzontu geograficznego ludzkości w ciągu wieków. Pobudki idealne i materjalne odkryć i badań geograficznych.

2. Wielkość kuli ziemskiej i poszczególnych lądów i mórz. Przewodnie rysy rzeźby poziomej i pionowej lądów pozaeuropejskich; rozmieszczenie gleb, główne ośrodki górniczych bogactw przyrodzonych; hydrografja, klimat i biosfera w zasadniczym układzie.

3. Wpływ powyższych czynników na rozwój życia ludzkiego. Wpływ człowieka na kształtowanie się krajobrazu kulturalnego. Stopnie kultury życiowej. Jednostka i grupa społeczna. Nomadyzm, osadnictwo, granice ekumeny. Typy osadnicze. Gęstość zaludnienia.

4. Wpływ bogactw przyrodzonych na formy życiowe ludzkości. Przewodnie zagadnienia geografji gospodarczej i politycznej. Państwo. Problem kolonij z punktu widzenia gospodarczego i geopolitycznego.

5. Główne linje i węzły komunikacyjnej sieci świata — lądowej, wodnej i powietrznej. Przegląd mapy gospodarczo-politycznej świata.

6. Geografja ras. Przewodnie cechy geografji kultury obszarów pozaeuropejskich, religje, formy zwyczajowe i obyczajowe życia ludów, stopień oświaty, ogólny rzut oka na rozwój kultury duchowej, odzwierciadlającej się w nauce, sztuce i stanie moralnym społeczeństw pozaeuropejskich.

B. Część szczegółowa.

1. Ameryka: Stany Zjednoczone, Meksyk, Brazylja, Argentyna.

Rzut oka na inne republiki.

2. Mocarstwo kolonjalne W. Brytanji.

Rzut oka na całość i poszczególne obszary; mniejsze protektoraty i posiadłości angielskie i ich gospodarczo-polityczne znaczenie. Kanada. Australja.

Angielskie Dominjum Afryki.

Indje.

3. Chiny, Japonja. Azjatyckie obszary Z. S. R. R. Francuskie kolonje i protektoraty w Azji.

4. Kolonje włoskie i francuskie w Afryce.

Inne kolonje europejskie na terytorjum Afryki i Azji.

5. Rzut oka na pozostałe wolne państwa pozaeuropejskie.

6. Oceany — ich fizjografja; znaczenie morza dla ludzkości głównie jako podstawowego obszaru komunikacyj wodnych. Geografja Oceanu Wielkiego, Atlantyckiego i Indyjskiego.

U w a g a. Całość pracy wspólnej nauczyciela i młodzieży winna nosić cechy ćwiczeń geograficznych, opartych na dostępnym materjale kartograficznym i statystycznym, oraz odpowiedniej literaturze geograficznej. Chodzi o to, aby młodzież przyswoiła sobie metodę interpretacji treści map fizjograficznych, gospodarczych czy politycznych, oraz materjałów statystycznych i umiała na ich podstawie dochodzić do właściwych sądów bądź o genezie, bądź o związkach zależności między zjawiskami współczesnemi.

4. Nauka o Polsce współczesnej.

Klasa VIII. Przykłady rozwinięcia zarówno części I, jak części II programu należy uważać w danych warunkach za maksymalne i wybrać z nich rzeczy najbardziej istotne i ważne, z uwzględnieniem poziomu i przygotowania klasy.

Na każdą z tych części należy poświęcić połowę rozporządzalnego czasu, przytem najkorzystniejsze będzie przeznaczenie na I (geografja Polski ze szczególnem uwzględnieniem stosunków gospodarczych) — wszystkich 3 godzin w pierwszem półroczu, na II (zagadnienia polityczno-obywatelskie) — wszystkich 3 godzin w drugiem półroczu.

5. Przyrodoznawstwo.

Klasa IV. Przy zastosowaniu podanego przykładu rozwinięcia można opracować z glonów tylko jednokomórkowe, inne zagadnienia, wskazane w drugim ustępie punktu 2 działu A, ująć w postaci jednej pogadanki.

Przy przeglądzie porównawczym roślin zielonych można opracować obszerniej tylko dwie z roślin, wskazanych w punkcie 2 działu B przykładu rozwinięcia, inne zaś rozpatrywać tylko dla porównania między sobą.

Na ćwiczenia przeznaczyć należy przeciętnie połowę czasu, t. j. 1 godzinę tygodniowo, przytem jest pożądane stałe lub przygodne łączenie tych godzin po dwie w jedną całość.

Klasy V—VII. W klasie V na ćwiczenia przeznaczyć należy 1—2 godzin tygodniowo, zależnie od warunków, w klasie VI — przeciętnie 1 godzinę tygodniowo, w klasie VII również 1 godzinę tygodniowo. O ile najbliższa okolica nadaje się do tego, należy prowadzić lekcje geologji jak najczęściej nie w klasie, lecz na odpowiednim terenie; pożądane jest również wyzyskiwanie lub specjalne urządzanie dla celów geologicznych wycieczek dalszych.

6. Fizyka z kosmografją.

Klasa IV. Na ćwiczenia przeznaczyć należy 2 godziny tygodniowo.

Klasa VI. (Drugie półrocze).

Ustęp programu:

„Ruch obrotowy ciała sztywnego. Prędkość i przyśpieszenie kątowe. Równania ruchu obrotowego jednostajnego i jednostajnie zmiennego. Prędkość kątowa, jako wektor. Ruchy precesyjne. Energja kinetyczna ciała obracającego się. Moment bezwładności. Moment siły a moment bezwładności“

należy zmienić na:

„Ruch obrotowy ciała sztywnego. Prędkość kątowa. Energja kinetyczna ciała poruszającego się. Moment bezwładności w związku z energją kinetyczną“.

„Wahadło proste i złożone. Wzór na okres wahań“

zmienić na:

„Wahadło proste i złożone. Wzór na okres wahadła prostego“.

„Parcie i ciśnienie. Mierzenie i wymiar ciśnienia. Mierzenie i wymiar odkształceń (objętości i postaci). Prawo Hooke'a. Spółczynnik sprężystości.

Spółczynnik ściśliwości gazów. Prawo Daltona. Dokładne posługiwanie się barometrem (redukcja do 0°) i manometrem. Baroskop; poprawka przy ważeniu (redukcja do próżni)“

zmienić na:

„Parcie i ciśnienie. Odkształcenia objętości i postaci. Prawo Hooke'a.

Ściśliwość gazów. Prawo Daltona. Redukcja wskazań barometru i manometru do 0°. Baroskop".

„Zderzenie ciał (sprężystych i niesprężystych). Spółczynnik tarcia. Lepkość. Ogólne wiadomości o prądach i wirach. Prawo Torricelli'ego. Ogólne wiadomości o ruchu płynów w rurach (zastosowania)"

zmienić na:

„Spółczynnik tarcia. Lepkość. Opór środowiska. Zasada maszyn latających, cięższych od powietrza. Spadek ciśnienia przy przepływie płynów w rurach".

„Higrometrja"

zmienić na:

„Wilgotność bezwzględna i względna. Punkt rosy".

„Mieszaniny, emulsje; roztwory. Dyfuzja; osmoza. Krzepnięcie roztworów"

zmienić na:

„Wzmianka o mieszaninach, emulsjach, roztworach. Dyfuzja, osmoza. Krzepnięcie roztworów (bez uwzględnienia punktu eutektycznego)".

Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo.

Klasa VII.

„Ruch drgający prosty. Prędkość i przyśpieszenie w ruchu harmonicznym. Najprostsze przypadki dodawania ruchów harmonicznych"

zmienić na:

„Ruch drgający prosty. Wzór na wychylenie. Nakładanie się fal (po drganiach poprzecznych i podłużnych)".

Skreślić:

„Mechanizm tworzenia się fal głosowych".

„Zasada Dopplera"

zmienić na:

„Zasada Dopplera (bez wzorów)".

„Kąt najmniejszego odchylenia w pryzmacie"

zmienić na:

„Doświadczalne stwierdzenie istnienia kąta najmniejszego odchylenia w pryzmacie".

Z nauki o polaryzacji należy pozostawić jedynie wiadomości wstępne, najelementarniejsze, poza tem opuścić „Wiadomości zasadnicze o metodach optycznych wyznaczania temperatury", zagadnienie rozkładu energji w widmie sprowadzić do krótkiej wzmianki.

Na ćwiczenia z fizyki przeznacza się 2 godziny tygodniowo.

Klasa VIII.

„Pole magnetyczne ziemskie: zboczenie i nachylenie. Pojęcie o mierzeniu składowej poziomej magnetyzmu ziemskiego"

zmienić na:

„Pole magnetyczne ziemskie. Elementy magnetyzmu ziemskiego. Mapy magnetyczne".

„Maszyny elektrostatyczne“
zmienić na:
„Pokaz jednej z maszyn indukcyjnych“.

W ustępie piątym programu „Odkrycia Galvaniego i Volty“ i t. d. skreślić „Zjawisko polaryzacji. Ogniwa z depolaryzatorami“.

Skreślić:
„Watmetry“.
„Ogniwa i baterje termoelektryczne; zastosowania“.

O prądzie trójfazowym zostawić należy tylko wzmiankę; opis dynamomaszyny o prądzie trójfazowym opuścić.

„Motory elektryczne“
zmienić na:
„Zasada działania motorów elektrycznych“.

„Cechowanie ampermetru przy pomocy woltametru; kulomb i amper (raz jeszcze)“
zmienić na:
„Określenie ampera na podstawie elektrolizy“.

Dalej można pominąć:
„Wiadomości wstępne o sposobach wyznaczania ładunku elektronu“.
„Wiadomości ogólne o elektryczności atmosferycznej“.

Co się tyczy ciał promieniotwórczych, uwzględnić należy jedynie wiadomości najbardziej zasadnicze.

Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo. Poza tem zwłaszcza w klasie VIII poświęcić należy część czasu na rozwiązywanie zadań.

7. Chemja.

Klasa V. „Wiadomości wstępne“ należy ująć jak najźwięźlej i pojęcia ogólne, wskazane w tym dziale programu, wprowadzać, rozwijać i pogłębiać w miarę możności stopniowo w toku dalszej nauki na tle materjału faktycznego, podanego w następnych działach.

W ustępie pierwszym działu „Niemetale“ skreślić:
„(kataliza). Odwracalność reakcji“.

W dziale „Chlorowce“ skreślić „Wiązania atomowe“, zmienić
„Krótki zarys tlenowych związków chloru“
na „Chloran potasu i kwas chlorowy“.

„Określenie chemiczne i fizyko-chemiczne kwasów, zasad i soli“
zmienić na:
„Określenie chemiczne kwasów, zasad i soli“.

Skreślić:
„Pojęcie o teorji jonów“.

„Fabrykacja kwasu siarkowego“
zmienić na:
„Fabrykacja kwasu siarkowego sposobem kontaktowym“.

Skreślić w dalszym ciągu:
„Pojęcie o innych tlenowcach“.

Co do kwasu azotowego,

„Techniczne sposoby jego otrzymywania“
zmienić na:
„Sposób jego otrzymywania z powietrza (ogólne pojęcie). Saletry“. Punkt
„Tlenki azotowe“
zmienić na:
„Tlenki azotowe (doświadczalnie tylko tlenek i dwutlenek azotu; o pozostałych wzmianka)“.
„Fosfor, fosforjak, chlorki fosforu, kwas fosforowy“
zmienić na:
„Fosfor, kwas fosforowy, wzmianka o nawozach fosforowych“.
Skreślić:
„Znaczenie fosforu w przyrodzie. Zastosowanie fosforu“.
„Soda, jej fabrykacja“
zmienić na:
„Soda, jej fabrykacja sposobem Solvay'a“.
Skreślić „Cyjan“.
Pominąć monograficzne omówienie arsenu, boru, baru i manganu.
Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo.

Klasa VI. (Pierwsze półrocze).
Pominąć węglowodory nienasycone.
Skreślić:
„Chlorowcopochodne węglowodorów“, „Podział alkoholi na trzy grupy: pierwszo, drugo i trzeciorzędne“.
„Pojęcie o aldehydach i ketonach“
zmienić na:
„Pojęcie o aldehydach“.
Poprawić dalej wśród nazw kwasów „siarkowy“ na „stearowy“.
„Estry. Szybkość reakcji, reakcje odwracalne. Tłuszcze. Mydło. Węglowodany. Glukoza. Sacharoza. Cukrownictwo. Mączka“
zmienić na:
„Estry. Tłuszcze. Mydło. Pojęcie o technologji mydła i świec. Glukoza. Sacharoza. Skrobia i jej hydroliza“.
Skreślić:
„Sulfonowanie, nitrowanie i chlorowanie związków aromatycznych. Kwas benzoesowy“.
Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo.

8. Matematyka.

Klasa V. Usunąć z programu geometrji:
„Twierdzenie Desargues'a dla trójkątów o bokach odpowiednio równoległych.
4. P r o p o r c j o n a l n o ś ć o d c i n k ó w (metodą geometryczną). Dowód istnienia odcinków niespółmiernych. Twierdzenie Talesa dla odcinków spółmiernych. Definicja odcinków proporcjonalnych jako odcinków, wyznaczonych na ramionach kąta przez pęk prostych równoległych. Własności proporcji między odcinkami. Proporcjonalność odcinków, zawartych między płaszczyznami równoległemi“.

Klasa VIII.
Skreślić z działu 3 programu:
„zastosowanie indukcji do ustalenia twierdzenia o tożsamości wielomianów; dzielenie wielomianu przez wielomian (jednoznaczność dzielenia); podzielność wielomianu zmiennej x przez x $\pm$ a".

9. Roboty ręczne.

Klasa V. Chłopcy. Roboty z drutu i blachy. Obróbka szkła, w szczególności łączenie szkła ze szkłem, z drzewem i metalem.
Dziewczęta. Szycie, haft, krój,
albo introligatorstwo,
albo roboty drzewne piłkowe i początki obrabiania drutu, blachy i szkła *).

B. Wydział humanistyczny.

1. Język polski.

Klasa VII. W dziale lektury podstawowej należy nie uwzględniać „Ksiąg narodu", zachowując jednak wybór z „Ksiąg pielgrzymstwa", pominąć „Kordjana", zmniejszyć wybór z „Beniowskiego", przytem w żadnym razie nie wykraczać poza pieśni I—V, skreślić z działu lektury podstawowej, ale uwzględnić w dziale lektury uzupełniającej „Śluby panieńskie"; wybór innych utworów, czytanych w charakterze lektury uzupełniającej, ograniczyć stosownie do potrzeby.

Klasa VIII. Z działu lektury podstawowej usunąć „Przedświt" i „Psalm dobrej woli" oraz dialog Platona; zamiast wyboru liryk Asnyka ze szczególnem uwzględnieniem cyklów „W Tatrach" i „Nad głębiami" wprowadzić do tegoż działu: wybór utworów lirycznych Asnyka, Konopnickiej, Tetmajera, Wyspiańskiego, Kasprowicza.

2. Język łaciński.

Klasa V. Przy lekturze wypisów pominąć Owidjusza.
Klasa VII. Pominąć urywki z Janickiego, Szymonowicza.
Klasa VIII. Pominąć urywki z Sarbiewskiego i Kochanowskiego.
Punkt 1 b) programu zmienić na:
„b) Wypisy, ułożone z dzieł filozoficznych Cycerona, lub urywki z Roczników Tacyta, zależnie od przygotowania klasy.
Przy czytaniu wyjątków z dzieł filozoficznych Cycerona — niezbędne wyjaśnienia z zakresu filozofji greckiej".

3. Język nowożytny obcy.

Klasa VI. Odpowiednio do przejściowego zmniejszenia liczby godzin należy ograniczyć ilość lektury uzupełniającej obowiązkowej.

---

*) Jak na II kursie seminarjów nauczycielskich (Program Nauki w Państwowych Seminarjach Nauczycielskich — Warszawa 1926, str. 218 i 219).

4. Historja.

Klasa VI. Rozwijanie obowiązującego programu, którego charakter ramowy nie pozwala na żadne skreślenia, należy dostosować do zmniejszonej liczby godzin zapomocą pominięcia mniej ważnych szczegółów dawniej uwzględnianych.

5. Geografja.

Klasa VI. Należy przejść, tak samo jak w klasie VI wydziału matematyczno-przyrodniczego, geografję lądów i mórz pozaeuropejskich według programu, zamieszczonego powyżej w punkcie II A 3 niniejszej instrukcji.

6. Nauka o Polsce współczesnej.

Klasa VIII. Jak w wydziale matematyczno-przyrodniczym (II A 4).

7. Przyrodoznawstwo.

Klasa IV. Należy uwzględnić mniejszą liczbę przykładów, niż przy rozporządzaniu 3 godzinami tygodniowo, ale nie wprowadzać powierzchowności w ich opracowaniu. Dział C przykładu rozwinięcia programu winien zająć nie więcej niż 15 godzin.

Na ćwiczenia przeznaczyć należy przeciętnie 1 godzinę tygodniowo, przytem jest pożądane stałe lub przygodne łączenie tych godzin po dwie w jedną całość.

Klasa V. Na ćwiczenia należy przeznaczyć również przeciętnie 1 godzinę tygodniowo.

8. Fizyka z kosmografją i chemją.

Klasa VI. Punkt programu.

„Swobodne spadanie i rzuty ciał"

zmienić na:

„Swobodne spadanie i rzut pionowy. Rzuty poziomy i ukośny (graficznie)".

„Sposoby wyznaczania gęstości zapomocą piknometru"

zmienić na:

„Wyznaczanie gęstości ciał piknometrem".

„Wahadło i jego zastosowania"

zmienić na:

„Wahadło proste i jego zastosowania".

Skreślić „Ciepło właściwe gazów w stałej objętości i pod stałem ciśnieniem".

Na ćwiczenia przeznaczyć należy 2 godziny tygodniowo.

Klasa VII. Chemja (w pierwszem półroczu).

„Wstęp" należy ująć jak najzwięźlej i pojęcia ogólne, wskazane w tym dziale programu, wprowadzać, rozwijać i pogłębiać w miarę moż-

ności stopniowo w toku dalszej nauki na tle materjału faktycznego, podanego w następnych działach.

W ustępie pierwszym działu 2 („Niemetale“) skreślić „Kataliza“;

„Działanie metali na wodę i kwasy“

zmienić na:

„Działanie metali na kwasy“;

w ustępie trzecim skreślić: „Wpływ temperatury na szybkość reakcji“, w dalszym ciągu skreślić: „Wiązania atomowe“, „Pojęcie o teorji jonów“, „Znaczenie fosforu w przyrodzie. Zastosowanie fosforu“.

Fizyka (w drugiem półroczu).

Dodać na początku kursu:

„Krótkie wiadomości o ruchu drgającym“.

Skreślić w pierwszym ustępie punkt „Energja fali“.

„Wysokość; zjawisko Dopplera“

zmienić na:

„Wysokość; zjawisko Dopplera (bez wzorów)“.

„Uginanie się światła“

zmienić na:

„Wstępne wiadomości o uginaniu się światła“.

„Okulary, lupa, mikroskop, teleskop, przyrząd projekcyjny, aparat fotograficzny“

zmienić na:

„Okulary, lupa. Elementarne wiadomości o mikroskopie, teleskopie, przyrządzie projekcyjnym i aparacie fotograficznym“.

„Doświadczenie Younga i mierzenie długości fali“

zmienić na:

„Doświadczenie Younga. Długość fali świetlnej“.

„Fluorescencja i fosforescencja“

zmienić na:

„Krótkie wiadomości o fluorescencji i fosforescencji“.

Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo.

Klasa VIII.

„Ciała paramagnetyczne i diamagnetyczne“

zmienić na:

„Wzmianka o ciałach paramagnetycznych i diamagnetycznych“.

Skreślić:

„Zmienność magnetycznego pola ziemskiego“.

„Ogniwo termoelektryczne i jego zastosowania“.

„Watmetry“.

Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo.

9. Matematyka.

Klasa V. Usunąć z programu geometrji:

„Twierdzenie Desargues'a dla trójkątów o bokach odpowiednio równoległych.

4. P r o p o r c j o n a l n o ś ć   o d c i n k ó w (metodą geometryczną). Dowód istnienia odcinków niespółmiernych. Twierdzenie Ta-

lesa dla odcinków spółmiernych. Definicja odcinków proporcjonalnych jako odcinków, wyznaczonych na ramionach kąta przez pęk prostych równoległych. Własności proporcji między odcinkami. Proporcjonalność odcinków, zawartych między płaszczyznami równoległemi".

Wprowadzić natomiast do programu algebry:

„6. Równania kwadratowe z jedną niewiadomą (układanie i rozwiązywanie). Wyróżnik równania kwadratowego. Związek między spółczynnikami a pierwiastkami równania kwadratowego".

Klasa VII. Nie przechodzić działów:

„Funkcje sumy i różnicy dwóch kątów", łącznie z zamianą sum i różnic funkcyj na iloczyny i odpowiedniemi równaniami trygonometrycznemi, oraz:

„Zastosowanie funkcyj trygonometrycznych do rozwiązywania trójkątów dowolnych (cztery przypadki zasadnicze).

Pojęcie o zastosowaniach do miernictwa.

Klasa VIII. Należy przejść działy, opuszczone w klasie VII w r. sz. 1928/29, a mianowicie:

„Zastosowanie funkcyj trygonometrycznych do rozwiązywania trójkątów dowolnych (cztery przypadki zasadnicze).

Pojęcie o zastosowaniach do miernictwa".

Podkreśla się wyraźnie, że w programie tej klasy niema obecnie systematycznego kursu geometrji analitycznej; przy opracowywaniu tematów, wskazanych w ustępie programu, zaczynającym się od słów: „Powtórzenie wiadomości o układzie spółrzędnych prostokątnych" i t. d., nietylko nie należy wykraczać poza granice, w tym ustępie wskazane, ale niema bynajmniej obowiązku wyczerpania wszystkich przykładów, wymienionych w zdaniu. „W szczególności nadają się w tych warunkach do ułożenia" i t. d. Należy tak ustalić liczbę i dobór przykładów i ćwiczeń, aby wykonanie tej części kursu nie zajęło więcej niż 15 godzin szkolnych.

Punkt programu:

„Indukcja matematyczna. Zastosowanie do wzoru dwumianowego Newtona dla wykładnika naturalnego"

zmienić na:

„Indukcja matematyczna na tle najprostszych przykładów".

C. Wydział klasyczny (nowego typu).

1. Język polski.

Klasa IV. Wobec zwiększenia liczby godzin wprowadzić do działu lektury podstawowej wybór z „Iliady" i „Odyssei".

Klasa VI. W dziale lektury podstawowej należy ograniczyć wybór psalmów w przekładzie Kochanowskiego, z „Trenów" wziąć tylko wybór (cztery — pięć), usunąć z tego działu A. Morsztyna, W. Potockiego, J. P. Woronicza.

Klasa VII. W dziale lektury podstawowej nie uwzględniać „Ksiąg narodu", zachowując jednak wybór z „Ksiąg pielgrzymstwa", przenieść z lektury podstawowej do lektury uzupełniającej „Śluby panieńskie" A. Fredry i wybraną tragedję Szekspira, przytem wydatnie zmniejszyć liczbę innych utworów, przeznaczonych przez nauczyciela do czytania w charakterze lektury uzupełniającej.

Klasa VIII. Z działu lektury podstawowej usunąć „Przedświt" i „Psalm dobrej woli"; zamiast wyboru liryk Asnyka ze szczególnem uwzględnieniem cyklów „W Tatrach" i „Nad głębiami" wprowadzić do tegoż działu wybór utworów lirycznych Asnyka i Kasprowicza.

2. Filologja klasyczna.

Klasa V. Język łaciński. Z autorów, wymienionych w programie, pominąć Owidjusza. Wiadomości z dziedziny życia politycznego i prywatnego Greków i Rzymian, omawiane dawniej na lekcjach kultury klasycznej, należy uwzględnić na lekcjach języka łacińskiego, który otrzymał o 1 godzinę więcej. W miarę możności i potrzeby należy również czytać na tych lekcjach urywki z wybranych autorów w polskiem tłumaczeniu.

Klasa VI. Języki łaciński i grecki. Z programu języka łacińskiego skreślić lekturę uzupełniającą. Oprócz tego zmniejszyć zakres lektury łacińskiej podstawowej i lektury greckiej tak, aby starczyło czasu na przerobienie na lekcjach języka łacińskiego i greckiego punktów 1 i 3 dotychczasowego programu kultury klasycznej.

Klasa VII. Na lekcjach kultury klasycznej: wiadomości z dziedziny filozofji greckiej, potrzebne przy lekturze Platona i Cycerona; czytanie tragedyj greckich w tłumaczeniu polskiem wraz z niezbędnemi objaśnieniami, dotyczącemi teatru greckiego i budowy tragedji, jako przygotowanie do lektury tragedji greckiej w oryginale w klasie VIII. Inne wiadomości z kultury grecko-rzymskiej należy uwzględniać przy lekturze autorów na lekcjach języka łacińskiego i greckiego.

Klasa VIII. Język łaciński. W lekturze Horacego pominąć „Listy".

Kultura klasyczna. Obok niezbędnych wyjaśnień z tej dziedziny przy czytaniu autorów na lekcjach języka łacińskiego i greckiego, na lekcjach kultury klasycznej należy zająć się zebraniem, zestawieniem i uzupełnieniem wiadomości z kultury klasycznej, nabytych w ciągu uprzednich lat nauki filologji klasycznej, ze zwróceniem uwagi na związek, zachodzący między życiem współczesnem a starożytnością klasyczną.

3. Geografja.

Klasa V. Należy przejść część geografji Polski, opuszczoną w klasie IV w drugiej połowie r. s. 1928/29, oraz geografję Europy, z wyłączeniem dwu największych państw kolonjalnych: Wielkiej Brytanji i Francji, które będą opracowane łącznie z ich kolonjami w kursie klasy VI w r. s. 1930/31.

Klasa VI. Należy przejść opuszczoną część kursu klasy V oraz kurs klasy VI, wskazany powyżej w punkcie II A 3 niniejszej instrukcji, ze skrótami, jakie się okażą niezbędne.

4. Nauka o Polsce współczesnej.

Klasa VIII. Jak w wydziale matematyczno-przyrodniczym (IIA4).

5. Przyrodoznawstwo.

Klasa IV. W pierwszem półroczu należy przejść taki sam kurs, jak w klasie IV wydziału humanistycznego (a więc zastosować ten sam program, łącznie z uwagami, zamieszczonemi powyżej w ustępie pierwszym punktu II B 7 niniejszej instrukcji), w drugiem półroczu — kurs klasy V tegoż wydziału.

Na ćwiczenia praktyczne przeznaczyć należy przeciętnie połowę czasu, t. j. 2 godziny tygodniowo.

6. Fizyka z chemją.

Należy zastosować w roku szkolnym 1929/30 następujący program skrócony:

Klasa VII. (3 godziny tygodniowo, z tych 2 przeznaczone na ćwiczenia).

F i z y k a. Mierzenie i jednostki. Mierzenie długości, objętości, czasu. Nonjusz, mensura, metronom.

Jednostki zasadnicze i pochodne.

Ruch postepowy jednostajny i zmienny. Prędkość i przyśpieszenie. Zasady Newtona (druga zasada jedynie w zastosowaniu do sił stałych i ruchów prostolinjowych); siła; masa. Dodawanie i rozkladanie sił.

Zjawiska ciężkości. Ciężar i jego stosunek do masy. Waga. Swobodne spadanie ciał.

Gęstość. Wyznaczanie gęstości zapomocą piknometru.

Praca i sprawność. Energja (kinetyczna i potencjalna). Zasada zachowania energji. Machiny proste, jako ilustracja tej zasady.

Prawo Pascala i jego zastosowania. Ciśnienie w cieczy pod wpływem siły ciężkości. Prawo Archimedesa; pływanie ciał. Wyznaczanie gęstości zapomocą wagi hydrostatycznej i areometru.

Ciśnienie w gazach. Manometry. Ciśnienie atmosferyczne. Barometr rtęciowy. Aneroid. Prawo Boyle'a-Mariotte'a. Pompa pneumatyczna.

Temperatura — rozszerzalność ciał stałych i ciekłych. Termometry. Rozszerzalność gazów. Wzmianka o termometrze gazowym.

Pomiar ciepła metodą mieszania wody.

Zmiana stanu skupienia i zależność temperatury topnienia i wrzenia od natury cieczy i ciśnienia zewnętrznego.

Para nasycona. Różnica między gazem a parą. Wilgotność.

Ciepło jako energja. Maszyna parowa tłokowa, najważniejsze stadja jej rozwoju [1]).

---

[1]) Nauka o cieple — jak w programie gimnazjum klasycznego dawnego typu z r. 1923 z drobnemi różnicami.

W i a d o m o ś c i e l e m e t a r n e z c h e m j i. (Ogółem 15—20 godz. roku szkolnego). Skład powietrza. Tlen. Usunięcie tlenu z powietrza drogą utleniania żelaza (miedzi). Otrzymywanie tlenu z tlenku rtęci. Azot, jako składnik powietrza.

Woda jako związek. Jej skład chemiczny. Wodór; spalanie wodoru.

Pojęcie o związkach chemicznych i ciałach prostych, o reakcjach chemicznych.

Prawo zachowania masy. Prawo stałości składu. Prawo wielokrotności stosunków na przykładach CO, CO_2, H_2O, H_2O_2.

Cząsteczka ciał złożonych i prostych. Atomy. Pierwiastki.

Użycie symboli chemicznych.

Spalanie siarki. Dwutlenek siarki i kwas siarkowy. Kwas siarkowy. Saletra i kwas azotowy. Chlorek sodu, chlorowodór i kwas solny. O otrzymywaniu ługu (wodorotlenku sodowego). Otrzymywanie z wapienia tlenku i wodorotlenku wapniowego.

Pojęcie o kwasach, zasadach i solach. Reakcja zobojętnienia.

Węgiel. Dwutlenek węgla. Kwas węglowy i węglany. Węglowodory.

Żelazo. Rudy żelazne. Żelazo kowalne. Stal.

K l a s a VIII. (3 godziny tygodniowo, z tych przeciętnie 1 przeznaczona na ćwiczenia).

F i z y k a. Tworzenie się fal w ośrodkach sprężystych. Fale podłużne i poprzeczne. Prędkość i długość fali. Odbijanie się fal. Interferencja fal (Fale stojące).

Warunki fizyczne tworzenia się głosu. Fale głosowe. Prędkość głosu. Odbijanie się głosu: echo.

Promieniowanie jako odrębny rodzaj energji. Promieniowanie ciemne i jasne. Przeźroczystość. Pochłanianie. Termometr jako uniwersalny przyrząd do badania promieniowania.

Prędkość światła. Prostolinjowe rozchodzenie się promieniowania.

Odbijanie się i rozpraszanie promieniowania. Tworzenie się obrazów w zwierciadłach płaskich i kulistych.

Zjawisko załamania. Całkowite wewnętrzne odbicie. Przechodzenie promieni przez płytę o ścianach równoległych i przez pryzmat. Zjawisko rozszczepienia.

Tworzenie się obrazów w soczewkach wypukłych. Okulary, lupa. Elementarne wiadomości o mokroskopie, teleskopie, przyrządzie projekcyjnym, aparacie fotograficznym.

Niewidzialne części widma. Różne typy widm. Zasada analizy widmowej.

Barwy ciał.

Magnesy. Bieguny. Prawo Coulomba.

Elektryzowanie ciał przez pocieranie. Przewodniki i izolatory. Indukcja elektrostatyczna.

Potencjał elektryczny. Kondensatory i ich pojemność. Rola dielektryku.

Prąd elektryczny. Pole magnetyczne prądu. Galwanoskop. Ciepło w obwodzie prądu. Opór elektryczny. Prawo Ohma. Ampermetr. Elektromagnes.

Indukcja prądów; prawo Lentza. Dynamomaszyna; motor elektryczny. Transformatory; cewka Ruhmkorffa.

Dzwonek elektryczny; telegraf; telefon; światło elektryczne.

Mierzenie energji elektrycznej.

Dysocjacja; jony. Zjawisko i prawa elektrolizy.

Ogniwa elektryczne. Akumulatory.

Wyładowanie elektryczne w gazach rozrzedzonych. Promienie katodowe i kanalikowe. Promienie Röntgena.

Wiadomości elementarne o ciałach promieniotwórczych.

Drgania i fale elektromagnetyczne. Wiadomości elementarne z radjofonji.

7. Matematyka.

Klasa VI. Opuścić dział 4 programu algebry, t. j. rozszerzenie pojęcia wykładnika i logarytmy.

Z działu 4 programu geometrji opuścić:

„Obliczanie pól powierzchni wielościanów. Objętość graniastosłupów".

Klasa VII. Przejść dział 4 programu algebry dla klasy VI, opuszczony w tej klasie w r. s. 1928/29.

Opuścić następujące działy programu klasy VII:

„1. Indukcja matematyczna. Dwumian Newtona dla wykładnika naturalnego".

3, t. j. kurs trygonometrji.

Klasa VIII. Przejść część kursu trygonometrji, opuszczoną w klasie VII-ej w r. s. 1928/29, a więc:

Funkcje sumy i różnicy dwóch kątów. Rozwiązywanie trójkątów dowolnych (cztery przypadki zasadnicze). Miara teoretyczna kątów. Odpowiednie zastosowania do zadań geometrycznych i fizycznych.

Okólnik Kuratorjum O. S. Lw. z dnia 20 sierpnia 1929 Nr. I. 28525/29 do rad szkolnych powiatowych (miejskiej we Lwowie) w sprawie zmiany w materjale nauczania w roku szkolnym 1929/30.

W związku z okólnikiem Kuratorjum O. S. L. z dnia 8 lutego 1929 Nr. I. 5399/29 oraz z dnia 1 lutego 1929 Nr. I. 3973/29 [1]) zwraca Kuratorjum uwagę Rad Szkolnych na powyższy okólnik Ministra W. R. i O. P. z dnia 13 lipca 1929 Nr. II. 19240/29, ogłoszony w Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 8 z r. 1929, strona 345.

Okólnik ten zawiera Instrukcję dotyczącą zmian w materjale nauczania w siedmioklasowych publicznych szkołach powszechnych z polskim językiem nauczania i gimnazjach państwowych w roku szk. 1929/30.

Panowie Inspektorowie dołożą starania, ażeby postanowienia wspomnianej Instrukcji dostały się czemprędzej do wiadomości zarządów intere-

---

[1]) Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1929 r., str. 74 i 76.

sowanych szkół oraz znalazły ścisłe zastosowanie już od samego początku nowego roku szkolnego.

Kuratorjum podkreśla przytem ponownie konieczność zaznajomienia się nauczycielstwa szkół siedmioklasowych również z programami nauczania dla klas I — III gimnazjów państwowych oraz celowego uwzględnienia wymagań tych programów w rozkładzie materjału naukowego na najbliższy rok szkolny jak również następnie przy przerabianiu owego materjału w klasie.

Trudności, na jakie napotykała młodzież szkół powszechnych przy przejściu do gimnazjum jeszcze w ubiegłym roku szkolnym, muszą przez umiejętne uzgodnienie wymagań programów i metod pracy obu kategoryj szkół w najbliższym już roku szkolnym bezwarunkowo zniknąć.

Do takiego uzgodnienia winny dążyć nietylko szkoły siedmioklasowe z polskim językiem nauczania, do których w pierwszym rzędzie stosuje się cytowany wyżej okólnik Ministra W. R. i O. P., ale z pewnemi zmianami wogóle wszystkie siedmioklasowe szkoły powszechne w Okręgu.

Kuratorjum żywi przekonanie, iż grona nauczycielskie wspomnianych szkół w należytem odczuciu i zrozumieniu zamierzeń Ministra W. R. i O. P. dołożą wszelkich usiłowań, ażeby powierzona ich pieczy młodzież stanęła pod względem rozwoju umysłowego i posiadanej wiedzy na poziomie odpowiedniej klasy dobrej szkoły średniej.

Ograniczenie materjału naukowego, nakazane cytowanym na początku okólnikiem Pana Ministra, winien nauczyciel wykorzystać w ten sposób, iżby mniejszy zakres wiedzy mógł być w umysłach młodzieży szkolnej bardziej gruntownie utrwalony.

Z drugiej strony ma to ograniczenie przynieść uczącej się młodzieży istotną ulgę w dotychczasowej pracy.

Większa ilość godzin przeznaczona na ćwiczenia cielesne, winna być bezwarunkowo w całości wykorzystana dla dobra rozwoju fizycznego dziatwy.

W szkołach, które nie posiadają własnej sali gimnastycznej i zmuszone są prowadzić ćwiczenia cielesne w izbach szkolnych, należy — zwłaszcza w dnie słotne i mroźne zastąpić godzinne lekcje ćwiczeń półgodzinnemi, ale w podwójnej ilości.

Kurator Okręgu Szkolnego: *Ig. Pytlakowski* wr.

9.

Plan godzin szkolnych dla państwowego gimnazjum klasycznego dawnego typu.

Rozp. Min. W. R. i O. P. z dnia 26 maja 1929 r. Nr. II. 10119/29.

L. II. 8442/29. 1. Zgodnie z zapowiedzią, zawartą w § 3 zarządzenia z dnia 2 stycznia 1929 r. Nr. II.-235/29, ustalam plan godzin szkolnych dla gimnazjum klasycznego dawnego typu w postaci następującej:

PRZEDMIOTY	KLASY I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Razem
Religja	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Język polski	4	4	4	3	3	3	4	3	28
Język łaciński	5	4	4	5	5	5	5	4	37
Język grecki	—	—	—	5	5	5	5	4	24
Język nowożytny obcy .	—	4	4	4	4	3	3	3	25
Historja	2	2	2	3	3	3	3	3	18½
Geografja	2	2		2	2	—	—		10½
Przyrodoznawstwo . . .	2	2	5*)	—	—	4	—	—	19
Fizyka				—	—	—	3	3	
Matematyka	4	3	3	3	3	2	2	2	22
Propedeutyka filozofji . .	—	—	—	—	—	—	—	3	3
Rysunek i roboty ręczne .	4	2	2	—	—	—	—	—	8
Śpiew	2	2	1	—	—	—	—	—	5
Ćwiczenia cielesne . . .	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Razem . .	30	30	30	30	30	30	30	30	240

*) Z tych godzin jedną przeznacza się na naukę higjeny.

Przedmioty nadobowiązkowe (poza godzinami, wskazanemi w planie): rysunek, śpiew i muzyka, roboty ręczne.

2. Plan, zamieszczony w p. 1. obowiązuje bez wyjątków i odchyleń od początku roku szkolnego 1930/31. W roku szkolnym 1929/30 obowiązuje ten sam nowy plan z odchyleniami następującemi:

Klasa III. Historja i geografja — 3 godziny zamiast 2, przytem podział czasu między historję i geografję zależy od miejscowych warunków i pozostawia się uznaniu kuratorjów, fizyka i przyrodoznawstwo — 4 godziny zamiast 5.

Klasa VII. Język grecki — 4 godziny zamiast 5; język obcy nowożytny — 2 godziny zamiast 3; przyrodoznawstwo — otrzymuje jeszcze przejściowo na ten rok 2 godziny.

Klasa VIII. Język polski — 4 godziny zamiast 3; propedeutyka filozofji — 2 godziny zamiast 3.

Minister W. R. i O. P. (—) *St. Czerwiński*, wr.

10.

Nauczanie higjeny i ratownictwa w państwowem gimnazjum wyższem w roku szkolnym 1929/30.

Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 23 czerwca 1929 r. Nr. II. 14930/29.

L. II. 9486/29. Uzupełniając zarządzenie z dnia 2 stycznia 1929 r. Nr. II. 235/29 w sprawie zmian w planach godzin (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 1, poz. 1) oraz z dnia 26 maja 1929 r. Nr. II. 10119/29, zezwalam na przeznaczenie w klasie VII gimnazjum na naukę higjeny i ratownictwa jednej z trzech godzin tygodniowo, przewidzianych w wyżej wymienionych

zarządzeniach na ćwiczenia cielesne, ale tylko w tych gimnazjach, w których z braku sił nauczycielskich albo odpowiednich urządzeń użycie trzeciej godziny na ćwiczenia cielesne natrafiałoby na trudności. Nauka higjeny i ratownictwa ma w tych wypadkach odbywać się według dotychczasowego programu.

Minister W. R. i O. P. (—) *Sł. Czerwiński.*

11.

Nauka rysunku, śpiewu i muzyki oraz robót ręcznych w państwowem gimnazjum wyższem.

Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 12 czerwca 1929 r. Nr. II. 15666/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 7, poz. 101).

Pragnąc, aby nauczanie przedmiotów nadobowiązkowych w gimnazjum wyższem, przewidziane w zarządzeniu z dnia 2 stycznia 1929 r. Nr. II. 235/29, osiągało możliwie najwyższy poziom i najlepsze wyniki, wyjaśniam i zarządzam, co następuje:

1) Na lekcje przedmiotów nadobowiązkowych mogą się zapisywać uczniowie i uczennice wszystkich klas gimnazjum wyższego.

W szczególności na naukę śpiewu i teorji muzyki wraz z pokazami muzycznemi, stanowiącemi jeden z najważniejszych czynników umuzykalnienia, mogą się zgłaszać uczniowie i uczennice nietylko trzech najwyższych klas, ale również klas IV i V. Mutacji głosu u uczniów ani braku dobrego materjału głosowego przy istotnej chęci do pracy nad swem umuzykalnieniem nie należy tu uważać za przeszkodę.

Nauczanie muzyki winno z reguły obejmować ćwiczenia churu szkolnego, a w miarę możności także naukę gry na instrumentach i ćwiczenia zespołów instrumentalnych. Godziny pracy nauczyciela w tych wszystkich zakresach będą uznawane za równoważne.

Grupa młodzieży, uczącej się jakiegoś przedmiotu nadobowiązkowego, może się składać z uczniów różnych klas, zależnie od ich przygotowania w danym zakresie.

Liczba uczniów, tworzących na początku roku szkolnego jedną grupę, może być niewielka, nie powinna jednak być mniejsza od 10. Ustalenie tak niskiej granicy ma na celu zabezpieczenie możności prowadzenia nauki nadobowiązkowej oraz jej organizację możliwie korzystną pod względem metodycznym nawet przy nielicznym dopływie kandydatów, nie upoważnia jednak oczywiście do nadmiernego i sztucznego rozdrabniania kompletów przy większej liczbie zgłoszeń. Z mniej niż 10 uczestników mogą się składać od początku jedynie zespoły instrumentalne w tych wyjątkowych wypadkach, gdy nauczycielowi uda się dobrać kilku uczniów bieglejszych w grze na instrumentach, zwłaszcza smyczkowych, i osiągać z nimi istotne postępy w wykonywaniu utworów kameralnych. O tem, czy zespół instrumentalny ma być utworzony, decyduje dyrektor szkoły na podstawie wniosku nauczyciela.

Co się tyczy największej liczby uczniów, jaką można połączyć w jednej grupie, należy stosować analogiczne zasady, jak przy nauce przedmiotów obowiązkowych.

2) Na naukę nadobowiązkową rysunku oraz robót ręcznych można przeznaczyć dla każdego z tych przedmiotów do 10, na naukę śpiewu i teorji muzyki (bez ćwiczeń chóru szkolnego i zespołów instrumentalnych oraz nauki gry na instrumentach) do 8 godzin w całem gimnazjum wyższem bez oddziałów równoległych .Przy istnieniu oddziałów równoległych granice te mogą być odpowiednio zwiększone. Na ćwiczenia chóru szkolnego może przypadać 2 lub 3 godziny tygodniowo; to samo się stosuje do orkiestry szkolnej. Co się tyczy nauki gry na instrumentach (poza godzinami pracy orkiestry) i ćwiczeń zespołów kameralnych, należy rozstrzygać sprawę zależnie od warunków miejscowych, a więc stopnia kultury muzycznej środowiska, możności pobierania przez młodzież nauki prywatnej i t. d., z zachowaniem koniecznej ostrożności, by nie obarczyć budżetu szkoły w sposób niedość celowy.

Przekraczanie wskazanego wyżej wymiaru godzin w wypadkach wyjątkowych jest możliwe tylko za każdorazowem zezwoleniem kuratorjum.

3) Na każdego z uczniów, wybierających rysunek, winno przypadać niemniej niż 2 godziny tygodniowo; to samo się stosuje do robót ręcznych. Liczba godzin poświęconych przez ucznia na działy wykształcenia muzycznego, może być rozmaita, oczywiście w granicach, zależnych od liczb, wskazanych w punkcie 2.

Do obowiązków opiekunów klas, lekarzy szkolnych i dyrekcyj należy czuwanie nad tem, aby ogólna liczba godzin nadobowiązkowych, na które uczęszcza poszczególny uczeń, nie była zbyt wielka i nie powodowała przeciążenia.

4) Lekcje przedmiotów nadobowiązkowych będą włączane do etatu lub do liczby godzin kontraktowych albo opłacane jako godziny nadliczbowe według tych samych zasad, co lekcje obowiązkowe tych samych przedmiotów i brane w rachubę jako równoważne przy obliczaniu lat pracy nauczyciela. Przy wypełnianiu wykazu kwalifikacyjnego i formułowaniu oceny pracy nauczyciela wizytacje lekcyj nadobowiazkowych winny być uwzględniane tak samo, jak wizytacje lekcyj obowiązkowych.

5) Godziny przedmiotów nadobowiązkowych, ustalone co do ilości i podziału na grupy, winny być ściśle wyznaczone i uwzględnione w rozkładzie godzin. Zgodnie ze wskazówką, daną w okólniku z dnia 5 stycznia r. b. Nr. II. 324/29 [1]), należy je przenosić w miarę możności na czas popołudniowy po dłuższej przerwie poobiednej — zezwala się jednak również na zużytkowanie w tym celu szóstej godziny szkolnej, zwłaszcza tam, gdzie spora liczba uczniów mieszka w znacznej odległości od szkoły.

6) Układanie list uczniów, pragnących uczęszczać na lekcje nadobowiązkowe, winno się odbywać w miarę możności w końcu poprzedniego roku szkolnego; poza tem jednak nowe zgłoszenia można uwzględniać dodatkowo także w początku pracy szkolnej po wakacjach letnich. Rodzice lub opiekunowie uczniów, zapisanych na lekcje nadobowiązkowe, na które dotychczas nie uczęszczali, mogą się zgłaszać z protestem lub z zastrze-

---

[1]) Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1929 r., str. 65.

żeniami tylko w ciągu dwóch tygodni od chwili zapisu; jeżeli niema w tym czasie takiego zgłoszenia, dokonany wybór nie może już być cofnięty.

Przedmiot wybrany staje się obowiązującym do końca danego roku szkolnego; zwolnienie od nauki w następnym roku szkolnym, jeżeli jest przewidziany jej dalszy ciąg, może nastąpić na podstawie uzasadnionej prośby, złożonej przez opiekę domową ucznia przed normalnym terminem zapisów w końcu roku szkolnego. Radzie Pedagogicznej przysługuje jednak prawo wykreślania w każdym czasie uczniów z grup przedmiotów nadobowiązkowych również bez życzenia rodziców, ale po wysłuchaniu zdania danego nauczyciela, ze względu na stan zdrowia, słabe postępy w przedmiotach obowiązkowych, lub w wypadku, gdy uczeń jest obarczony zbyt wielką liczbą godzin, poświęconych przedmiotom nadobowiązkowym. Również może Rada Pedagogiczna — na wniosek nauczyciela — wykluczyć ucznia od pobierania nauki przedmiotu nadobowiązkowego ze względu na wyjątkowy brak uzdolnień i postępów w zakresie danego przedmiotu.

Dyrekcje i Rady Pedagogiczne winny czuwać nad tem, aby uczniowie, uzdolnieni w pewnym kierunku, uczyli się odpowiedniego przedmiotu nadobowiązkowego, o ile to tylko nie przekracza ich sił i nie powoduje przeciążenia. Młodzież winna otrzymywać w tym zakresie życzliwą radę i skuteczną zachętę nietylko od nauczyciela-fachowca.

W czasie lekcyj przedmiotów nadobowiązkowych i w stosunku do nauczycieli tych przedmiotów uczeń podlega przepisom karności szkolnej w takim samym stopniu, jak na lekcjach przedmiotów obowiązkowych i w stosunku do ich nauczycieli. Oceny z przedmiotów nadobowiązkowych winny być zamieszczane w odpowiedniej rubryce świadectw szkolnych, przytem, o ile to jest możliwe, należy wskazać w uwadze poziom nauki. (Np. przy ocenie z rysunku można dopisać uwagę: na poziomie klasy.... Wydziału matematyczno-przyrodniczego).

7) Oceny z przedmiotów nadobowiązkowych mogą mieć tylko pośredni wpływ na decyzję o promowaniu ucznia do klasy następnej lub wydaniu mu świadecwa, t. j. mogą być brane pod uwagę przy ogólnej ocenie jego wartości moralnej i kwalifikacyj umysłowych, zwłaszcza, gdy oceny te są dobre lub bardzo dobre, nie mogą jednak, o ile są niedostateczne, bezpośrednio decydować o powtarzaniu przez ucznia kursu tej samej klasy.

Na świadectwie (odejścia, półrocznem lub rocznem, w szczególności z klasy VIII), wydawanem uczniowi, opuszczającemu szkołę, oceny niedostateczne z przedmiotów nadobowiązkowych na życzenie opieki domowej ucznia mogą nie być wykazane.

8) Zakres nauczania każdego z przedmiotów nadobowiązkowych może się rozmaicie kształtować i rozwijać w zależności od liczby uczacych się roczników, rodzaju i poziomu uzdolnień młodzieży, stanu urządzeń miejscowych i t. d. Regulowanie tej sprawy w przyszłości będzie się opierało na poczynionych doświadczeniach i wyłaniających się potrzebach, aby jednak uniknąć w okresie początkowym zbytniego rozproszenia i dowolności, należy wziąć za podstawę działania odpowiednie programy obowiązujące (a więc, o ile chodzi o rysunek, program dla wydziału matematyczno-przyrodniczego) oraz dotychczasowe tradycje.

Muszę przytem podkreślić z naciskiem, że nauka nadobowiązkowa rysunku lub muzyki, nie będąc i nie mogąc być w obrębie gimnazjum

wyższego zawodowem szkoleniem artystycznem, nie powinna wytwarzać nieuzasadnionych ambicyj i złudzeń co do osiągniętego poziomu, ani też zmierzać zasadniczo do popisów i wyróżnień. Nauka ta przedewszystkiem ma być, obok nauki przedmiotów obowiązkowych, jednym więcej składnikiem ogólnego wykształcenia i rozwoju duchowego młodzieży, która z niej korzysta.

Lekcje przedmiotów nadobowiązkowych winny być wizytowane zasadniczo tak samo i w niemniejszym stopniu, niż lekcje przedmiotów obowiązkowych.

Zagadnienia, dotyczące nauczania przedmiotów nadobowiązkowych, winny być w myśl regulaminu Rady Pedagogicznej przedmiotem obrad i troski Rady i odpowiednich komisyj specjalnych.

Minister W. R. i O. P. (—) *Sł. Czerwiński.*

12.

Prowadzenie ćwiczeń cielesnych w szkołach średnich ogólnokształcących przy wymiarze 3 godzin tygodniowo.

Okólnik Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 13 lipca 1929 r. Nr. I. W. F. 3748/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 9, poz. 130).

Przy wprowadzeniu, w myśl zarządzenia z dnia 2 stycznia 1929 r. Nr. II-235/29 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. 1929 Nr. 1 (208), poz. 1), nowych planów godzin szkolnych, przeznaczenie we wszystkich klasach gimnazjów państwowych od początku roku szkolnego 1929/30 po 3 godziny tygodniowo na lekcje obowiązkowe ćwiczeń cielesnych może nasunąć pewne trudności, wynikające tak z braku wystarczającej ilości sal gimnastycznych, jak również z niemożliwości objęcia przez nauczyciela ćwiczeń cielesnych, którym szkoła rozporządza, wszystkich potrzebnych godzin. Ponieważ trudności te nie powinny powodować odchyleń od ustalonego wymiaru 3 godzin obowiązkowych lekcyj ćwiczeń cielesnych, rozwiązania ich należy szukać w następujących środkach zaradczych lub zastępczych:

1) Przedewszystkiem więc w razie konieczności można z liczby 3 godzin obowiązkowych ćwiczeń cielesnych — tylko 2 godziny poświęcić gimnastyce metodycznej, zaś jedną godzinę grom, zabawom ruchowym i sportom.

2) W gimnazjach ,liczących 8—10 oddziałów, można na trzecie godziny w tygodniu, przeznaczone na gry i zabawy ruchowe, łączyć razem po dwa najbliższe starszeństwem oddziały, względnie dwie klasy, o ile liczebność ich nie przekracza 50 ćwiczących. Lekcje te powinny być prowadzone na boiskach, w planie zaś godzin należy o ile możności przewidzieć je na koniec rozkładu zajęć szkolnych, aby młodzież mogła wracać wcześniej do domu, gdyby wskutek warunków atmosferycznych godzina ta wyjątkowo odpaść musiała.

2) W gimnazjach, liczacych 8—10 oddziałów, można na trzecie gonie może objąć wszystkich godzin wychowania fizycznego, należy zaangażować drugiego nauczyciela ćwiczeń cielesnych, a w razie niemożności powierzenia nauczania fachowcowi, należy powierzyć trzecie godziny, przeznaczone-na gry i zabawy we wszystkich lub niektórych klasach,

jednemu z nauczycieli danej szkoły, obeznanemu z prowadzeniem gier, zabaw ruchowych i sportów, zwłaszcza posiadającemu odpowiednie do tego uprawnienia. I w tym wypadku można również zastosować łączenie klas na lekcje gier i zabaw ruchowych.

W wypadku, gdy wychowanie fizyczne w jednej klasie prowadzi z konieczności dwu nauczycieli (fachowiec gimnastykę metodyczną, a drugi gry i zabawy), stawia ocenę okresową i roczną z wychowania fizycznego nauczyciel ćwiczeń cielesnych, nauczyciel zaś prowadzący zastępczo gry i zabawy ruchowe komunikuje mu tylko swoje spostrzeżenia, zachowując jednak pełne prawo nauczyciela, uczącego w danej klasie, w ocenie pilności i sprawowania ucznia.

4. Gdy w zakładach, liczących więcej niż 10 oddziałów, nie wystarcza gimnastyczna sala szkolna, należy wypożyczyć odpowiednią salę innej szkoły, możliwie najbliżej, o ile ta nie jest jeszcze całkowicie zużytkowana na cele szkolne. W gimnazjach, nie posiadających własnych sal gimnastycznych, posiadających jednak aule szkolne, należy przedewszystkiem je właśnie zużytkować dla celów wychowania fizycznego, zwłaszcza w okresie zimowym , po odpowiedniem ich przystosowaniu (siatki w oknach i t. p.).

5. O ile w gimnazjach, liczących więcej niż 10 oddziałów, jest jedna sala gimnastyczna i nie można wypożyczyć sali w pobliżu szkoły, należy przedewszystkiem zużytkować posiadaną aulę szkolną, następnie boisko i najbliższe tereny, przeznaczone na cele sportowe, bez względu na porę roku, biorąc pod uwagę ochronę zdrowia młodzieży szkolnej.

W tym wypadku należy postępować w myśl następujących przykładów:

a) przy 33 godzinach, przypadających tygodniowo na ćwiczenia cielesne, uczniowie każdej z klas VI, VII i VIII będą korzystali dwa razy z sali gimnastycznej i raz z boiska, a przy 36 godzinach tygodniowo — raz z sali gimnastycznej i dwa razy z boiska (w klasie VII ewentualnie jedna godzina przypadnie na higjenę szkolną w myśl zarządzenia Nr. II. 14930/29 z dnia 23 czerwca 1929 r.)[1];

b) przy wymiarze powyżej 36 godzin tygodniowo, pozostałe godziny przeniesie w analogiczny sposób na klasy niższe, z uwzględnieniem przytem dwóch godzin ćwiczeń metodycznych dla każdej klasy i jednej lekcji boiskowej;

c) lekcje boiskowe z reguły można stosować i w zimniejszych porach roku, przyczem należy uwzględniać zawsze wiek ćwiczących i stopień ich zahartowania; np. młodzież starsza, bardziej odporna na przeziębienie, może ćwiczyć się na boisku nawet przy kilku stopniach poniżej 0.

6. O ile z powodu przypadkowych okoliczności lub z przyczyn, nie dających się usunąć, lekcje gimnastyki oraz gry i zabawy ulegają przerwie na czas pewien, należy godziny na nie przeznaczone zużytkować na piesze wycieczki (wędrówki) turystyczne.

7. W szkołach koedukacyjnych zasadą musi być odrębne prowadzenie ćwiczeń cielesnych dla grup męskich i żeńskich, przyczem mogą być łączone oddziały lub klasy, najbliższe starszeństwem wieku. Łączenie

---

[1]) Patrz str. 525.

dwu równoległych oddziałów lub najbliższych starszeństwem klas na lekcje wychowania fizycznego (gimnastyki metodycznej), prowadzone w salach, jest tylko wtedy celowe, gdy powstała w ten sposób grupa nie przekracza 40 ćwiczących, a wymiary i urządzenia sali na to pozwalają. Na boisku można prowadzić lekcje z całą klasą, dzieląc młodzież na grupę męską i żeńską. Przy niemożności łączenia klas, należy organizować lekcje grupami, z których jedna ćwiczy w sali, druga na boisku — o ile szkoła posiada dwie siły nauczycielskie, lub o ile może powierzyć prowadzenie gier i zabaw nauczycielowi(ce) innego przedmiotu nauczania.

8. Okólnik niniejszy nie dotyczy prowadzenia zabaw i gier ruchowych w porze popołudniowej, które jest unormowane okólnikiem z dnia 19 czerwca 1926 r. (Dz. Urz. 1926 Nr. 12. poz. 148) [1].

Minister W. R. i O. P. (—) *Sł. Czerwiński.*

13.

Program i organizacja nauki na Państwowych Kursach Nauczycielskich.

Okólnik Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 3 lipca 1929 r. Nr. II. 17645/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 9, poz. 127).

I. Na państwowych kursach nauczycielskich obowiązuje program nauki przedmiotów pedagogicznych dla państwowych seminarjów nauczycielskich z uwzględnieniem poniższych zastrzeżeń.

1) Rozkłady materjału i plan pracy należy ułożyć i wykonać tak, aby teorja z praktyką pedagogiczną stanowiły organiczną całość.

2) Za podstawę praktycznego pedagogicznego przygotowania słuchaczy przyjmuje się pracę w niższych oddziałach wysoko zorganizowanej szkoły ćwiczeń ze szczególnem uwzględnieniem pierwszych lat nauczania.

3. Do zagadnień metodycznych, związanych z nauczaniem poszczególnych przedmiotów, występujących w wyższych oddziałach szkół powszechnych, należy przystąpić dopiero wówczas, gdy uczniowie wykażą dostateczną znajomość podstawowych zasad nauczania w oddziałach niższych i zadowalające praktyczne ich opanowanie. Nie chodzi przytem o systematyczne opracowanie kursu metodyki każdego z tych przedmiotów, lecz o omówienie postulatów metodycznych, pomocy naukowych i odpowiedniej literatury w związku z hospitacjami i lekcjami próbnemi uczniów.

4. Nauczanie dydaktyki ogólnej i metodyki przedmiotów i zajęć w szkole powszechnej należy prowadzić, — gdzie tylko warunki temu będą sprzyjały, — w ścisłej łączności z hospitacjami i praktyką pedagogiczną uczniów. Wydzielenie w planie osobnych godzin na praktykę pedagogiczną należy rozumieć jako dyrektywę, normującą ogólny wymiar czasu, przeznaczonego na zajęcia praktyczne dla całego kursu względnie mniejszych jego zespołów.

Nauczyciel przedmiotów pedagogicznych powinien tak rozłożyć czas, wyznaczony na zajęcia teoretyczne i praktyczne, aby dobrane przez

---

[1]) Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1926 r., str. 363.

niego zagadnienia mogły być omówione treściwie i wyczerpująco. Każdy uczeń winien przytem odbyć co najmniej 10 lekcyj próbnych.

Odpowiednio należy też organizować konferencje pedagogiczne dla uczniów kursu, mając na uwadze postulat, aby zasadniczą ich treść stanowiło gruntowne opracowanie i stopniowe rozwijanie zagadnień dydaktycznych i pedagogicznych.

W konferencjach prócz dyrektora i nauczyciela przedmiotów pedagogicznych biorą również udział nauczyciele szkoły ćwiczeń, w których oddziałach lekcje się odbyły. Na życzenie dyrektora względnie nauczyciela przedmiotów pedagogicznych nauczyciele ci mogą przeprowadzić konferencje z uczniami kursu, zwłaszcza wówczas, gdy się na nich będzie rozważało zagadnienia metodyczne, związane z nauczaniem w oddziałach wyższych przedmiotów, do których nauczyciele ci posiadają specjalne przygotowanie.

Poza tem należy organizować dla uczniów kursu hospitacje całodzienne, na których — po należytem przygotowaniu — część lekcyj przeprowadzą uczniowie sami wobec nauczycieli szkoły ćwiczeń. Hospitacje te mogą odbywać się pojedyńczo albo w grupach po kilku naraz, przyczem obowiązuje każdego z nich przynajmniej jedna hospitacja w każdym z niższych oddziałów. Z zajęć tych prowadzą dzienniczki, które przedkładają zainteresowanym nauczycielom szkoły ćwiczeń, a następnie nauczycielowi przedmiotów pedagogicznych. Lekcje przeprowadzone przez uczniów na hospitacjach całodziennych, zalicza się do wyżej podanego, obowiązującego ich wymiaru lekcyj próbnych.

5. Dobór zagadnień w nauczaniu przedmiotów teoretycznych (psychologji, historji wychowania, pedagogiki z organizacją szkolnictwa, a także hygjeny) winien pozostawać w ścisłym związku z praktyką pedagogiczną. Dla opracowania więc teoretycznego np. jakiegoś działu psychologji należy przedewszystkiem zatroszczyć się, aby uczniowie zgromadzili dostateczną ilość odpowiednich obserwacyj własnych nad dziećmi szkoły ćwiczeń na ten temat i zwrócili baczną uwagę na związane z tematem zagadnienia, wyłonione z praktyki pedagogicznej. Rozważania teoretyczne nad materjałem, zdobytym z poczynionych nad dziećmi obserwacyj i uzyskanym z odpowiednio dobranej lektury pedagogicznej, powinny zmierzać do rozbudzenia w słuchaczach poczucia doniosłości poczynań wychowawczych na terenie szkoły powszechnej i doprowadzić do takiego opanowania przez nich wiedzy pedagogicznej, aby umieli na podstawie tej wiedzy — zgodnie z potrzebami i celami szkoły — planowo kształtować swoją pracę.

6. W ramach tak zakreślonych zamierzeń przeznacza się nauce pedagogiki i organizacji szkolnictwa rolę przedmiotu, który ma pobudzić w słuchaczach żywotne refleksje nad zadaniem szkoły powszechnej, jako instytucji społecznej i wychowawczej i przyczynić się do uporządkowania i zsyntetyzowania wiedzy, zdobytej przez słuchaczy na zajęciach teoretycznych i praktycznych.

II. Naukę przedmiotów artystyczno-technicznych należy ściśle dostosować do programowych potrzeb szkoły powszechnej i przeprowadzić ją w uzgodnieniu z postulatami, jakie będą wynikały z kolejnego opracowania podstawowych zagadnień dydaktycznych, przewidzianych w roz-

kładzie materjału z przedmiotów pedagogicznych. Nauczyciele przedmiotów artystyczno-technicznych powinni zatroszczyć się o to, aby odpowiednio dobrane partje materjału opracować o ile możności w czasie, w którym staną się one aktualne w praktyce pedagogicznej uczniów kursu. Nawiązując do odnośnych wskazań w programach dla szkół powszechnych, wypadnie rozpocząć zajęcia od charakterystyki uzdolnień i prac dziecięcych na poszczególnych stopniach rozwoju dziecka, a następnie przeprowadzić usprawniające ćwiczenia techniczne uczniów kursu i omówić wskazówki metodyczne z powołaniem się na istniejącą w danym zakresie literaturę i obserwacje, poczynione na lekcjach w szkole ćwiczeń. Ograniczając wywody teoretyczne do niezbędnego minimum, należy położyć nacisk na praktyczne ćwiczenia usprawniające.

Szczególną uwagę należy zwrócić na omówienie z uczniami możliwości łączenia nauki przedmiotów artystyczno-technicznych z innemi przedmiotami, udzielanemi w szkole powszechnej, zwłaszcza w oddziałach niższych, podać im odpowiednie wzory i zatroszczyć się o należyte usprawnienie uczniów kursu w tym kierunku.

Zarys metodyki tych przedmiotów wypadnie podać uczniom kursu w ostatnich miesiącach roku szkolnego w postaci zestawienia uzyskanych wyników pracy w szkole ćwiczeń.

Przy nauce rysunków należy uwzględnić w dostatecznej mierze liternictwo i kaligrafję.

Poza tem obowiązują również w odniesieniu do przedmiotów artystyczno-technicznych wskazówki, zawarte w programach nauki dla państwowych seminarjów nauczycielskich.

Minister W. R. i O. P. (—) *Sł. Czerwiński.*

14.

Organizacja państwowych seminarjów ochroniarskich.

Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 30 czerwca 1929 r. Nr. II. 14165/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 9, poz. 119).

(Statut organizacji państwowych seminarjów ochroniarskich).

Na podstawie art. 1 i 10 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 304) zarządzam co następuje:

I. Organizacja.

§ 1. Celem państwowych seminarjów ochroniarskich jest kształcenie zawodowe kandydatek na wychowawczynie w ochronkach.

§ 2. Państwowe seminarja ochroniarskie podlegają właściwemu kuratorowi okręgu szkolnego.

§ 3. Nauka w państwowych seminarjach ochroniarskich trwa 3 lata.

§ 4. Państwowe seminarjum ochroniarskie posiada z reguły dwuoddziałową ochronkę dla ćwiczeń praktycznych uczennic seminarjum.

§ 5. Państwowe seminarjum ochroniarskie posiada z reguły boisko, przeznaczone do zabaw i gier ruchowych uczennic seminarjum i dzieci z ochronki oraz ogród dla celów wychowawczych.

§ 6. Liczba uczennic na poszczególnych kursach państwowego seminarjum ochroniarskiego nie może przekraczać 40.

§ 7. Kierownictwo państwowego seminarjum ochroniarskiego sprawuje przełożona przy współudziale Rady Pedagogicznej.

§ 8. W skład Rady Pedagogicznej wchodzą, oprócz przełożonej seminarjum, wszyscy nauczyciele poszczególnych przedmiotów, lekarz szkolny, a także wychowawczynie pracujące w ochronce.

§ 9. Przełożoną i nauczycielami państwowych seminarjów ochroniarskich będą mianowane osoby, posiadające kwalifikacje nauczycielskie, przewidziane dla nauczycieli szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich.

Mianowanie przełożonej i nauczycieli odbywa się w trybie przepisanym dla nauczycieli seminarjów nauczycielskich.

II. Uczennice.

§ 10. Od uczennic, wstępujących na kurs I państwowego seminarjum ochroniarskiego, wymaga się ukończenia 14 a nieprzekroczenia 18 lat życia w danym roku kalendarzowym; przyjmowanie kandydatek starszych jest dopuszczalne tylko za zezwoleniem kuratorjum na wniosek Rady Pedagogicznej.

Szczegółowe przepisy przyjmowania uczennic do państwowego seminarjum ochroniarskiego ustali osobny regulamin.

III. Program i organizacja nauki.

§ 11. W zakres programu nauki w państwowych seminarjach ochroniarskich wchodzą następujące przedmioty: religja, język polski, nauka o Polsce, arytmetyka z geometrją, przyrodoznawstwo, przedmioty pedagogiczne, ćwiczenia cielesne, śpiew, rysunki i roboty ręczne.

Za zezwoleniem kuratora okręgu szkolnego mogą być wprowadzone przedmioty nadobowiązkowe.

Liczbę gdzin, przeznaczonych na naukę poszczególnych przedmiotów oraz ogólny zakres programu nauki w państwowych seminarjach ochroniarskich ustali Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oddzielnem zarządzeniem.

§ 12. W ochronce dla ćwiczeń praktycznych uczennic seminarjum ochroniarskiego obowiązuje program zajęć przepisany dla ochronek przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ *13.* Wyboru podręczników do nauki w państwowem seminarjum ochroniarskiem dokonywa Rada Pedagogiczna z pośród podręczników, dozwolonych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 14. Rok szkolny w państwowem seminarjum ochroniarskiem dzieli się na okresy, obowiązujące w państwowych seminarjach nauczycielskich.

W sprawie przerw i feryj świątecznych państwowe seminarja ochroniarskie podlegają przepisom, ustanowionym dla szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich.

IV. O egzaminie końcowym.

§ 15. Po ukończeniu nauki w państwowem seminarjum ochroniarskiem zdaje kandydatka egzamin końcowy.

Egzaminy dla eksternistek obejmują zakres programu, obowiązującego w państwowych seminarjach ochroniarskich.

Szczegółowy sposób przeprowadzania tych egzaminów ustali oddzielny regulamin.

V. Przepisy przejściowe.

§ 16. Od 1 września 1929 r. państwowe seminarja ochroniarskie dwuletnie przekształcą się na trzyletnie zgodnie z postanowieniem niniejszego zarządzenia (§ 3).

§ 17. Od 1 września 1929 r. kursy wstępne istniejące przy państwowych seminarjach ochroniarskich uznaje się, zgodnie z postanowieniem niniejszego zarządzenia, za kursy I, dotychczasowe kursy I i II za II i III.

§ 18. Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1929 r. i znosi poprzednie zarządzenie w tym przedmiocie.

Minister W. R. i O. P. (—) *St. Czerwiński.*

15.

Plan godzin szkolnych w państwowych seminarjach ochroniarskich.

Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 1 lipca 1929 r. Nr. II. 14164/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 9, poz. 120).

Na podstawie art. 1 Ustawy o tymczasowym ustroju władz szkolnych z dnia 4 czerwca 1920 r. (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 50, poz. 304) ustanawiam w państwowych seminarjach ochroniarskich poniższy tygodniowy plan godzin szkolnych:

PRZEDMIOTY	KURSY			
	I	II	III	Razem
1) Religja	2	2	2	6
2) Język polski	6	5	4	15
3) Nauka o Polsce	2	2	2	6
4) Arytmetyka z geometrją	3	2	—	5
5) Przyrodoznawstwo	4	5	3	12
6) Ćwiczenia cielesne	4	4	5	13
7) Śpiew	3	2	2	7
8) Przedmioty pedagogiczne	—	6	13	19
9) Rysunki	4	2	1*)	13
10) Roboty ręczne	4	2	1*)	
Ogółem	32	32	32	96

*) Przedmioty opatrzone gwiazdką nauczane są tylko przez jedno półrocze.

Plan powyższy wchodzi w życie z dniem 1 września 1929 r. na kursie I (dotychczasowy wstępny) i II (dotychczasowy I), na kursie III zaś (obecny II) z dniem 1 września 1930 r. W roku szkolnym 1929/30 na kursie III (dotychczasowym II) zostaje bez zmiany plan godzin szkolnych, obowiązujący w roku 1928/29.

Minister W. R. i O. P. (—) *Sł. Czerwiński.*

16.

Wymagania, jakie należy stawiać szkołom prywatnym co do tygodniowej liczby lekcyj.

Okólnik Ministra W. R. i O. P. z dnia 3 lipca 1929 r. Nr. II. 17456/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 9, poz. 128).

Rozporządzenie z dnia 2 stycznia 1929 r. Nr. II-235/29 zmniejszyło ze względu na zdrowie uczniów tygodniową liczbę lekcyj w państwowych szkołach średnich ogólnokształcących.

Rozporządzenie to nie dotyczy szkół prywatnych.

Ponieważ jednak władze w myśl art. 117 konstytucji obowiązane są do czuwania także nad bezpieczeństwem uczniów kształcących się w szkołach prywatnych, konieczna jest troska władz szkolnych co do wymagań jakie pod tym względem należy stawiać tym szkołom.

Jakkolwiek wpływ szkoły na zdrowie uczniów zależy nietylko od długości czasu spędzonego przez nich w szkole, ale przedewszystkiem od warunków, w jakich pracują, i od metod pracy stosowanej w szkole, niewątpliwie jednak w przeciętnych dzisiejszych warunkach przedłużenie trwania zajęć szkolnych ponad pewne granice stanowi dla zdrowia uczniów niebezpieczeństwo.

Decydowanie spraw z tego zakresu pozostawiam kuratorom, przyczem oznaczanie górnej granicy tygodniowej liczby godzin może być dokonywane dla każdej szkoły osobno na podstawie znajomości stosunków lokalnych.

W stosunku do szkół, które prowadzą naukę dwurazową (stosowaną często w szkołach z internatami), kuratorzy ocenią w każdym poszczególnym wypadku, czy plan pracy szkoły nie grozi zdrowiu dzieci i od tego uzależnią swoją decyzję.

Minister W. R. i O. P. (—) *Sł. Czerwiński.*

17.

Druk świadectw szkolnych dla szkół prywatnych.

Okólnik Minist. W. R. i O. P. z dnia 16 marca 1929 r. Nr. I. Prez. 1801/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 5, poz. 61).

Ministerstwo W. R. i O. P. podaje do wiadomości, że Drukarnia Państwowa w Warszawie z własnej inicjatywy podjęła się druku świadectw dla szkół prywatnych skutkiem bardzo częstego zwracania się do niej kierownictw szkół prywatnych.

Świadectwa te po wydrukowaniu będą sprzedawane podobnie jak świadectwa dla szkół państwowych (z wyjątkiem świadectw dojrzałości) wyłącznie w księgarniach, wyszczególnionych w Dz. Urz. Ministerstwa W. R. i O. P. Nr. 3, poz. 33 z r. 1929 r. [1]).

Ministerstwo W. R. i O. P. zauważa jednak, że szkoły prywatne nie mają żadnego obowiązku zamawiania i zakupywania wyłącznie świadectw wykonanych w Drukarni Państwowej. Przeciwnie mogą one zaopatrywać się w te druki w prywatnych drukarniach, dowolnie przez siebie obranych.

Ministerstwo W. R. i O. P. na prośbę Drukarni Państwowej ustali wzory świadectw dla szkół prywatnych z następującemi zastrzeżeniami:

1) Jednolity tekst świadectw ustalony będzie wyłącznie dla szkół prywatnych z prawami szkół państwowych. Tekst ten będzie się niewiele różnił od odnośnego tekstu świadectwa dla szkoły państwowej. Zasadnicza różnica będzie w nagłówku, w którym podana będzie data i numer zarządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. (także numer i pozycja Dz. Urz. Min. W. R. i O. P.), którem nadane zostało szkole prywatnej prawo szkół państwowych.

2) Poddruk (tło) zachowane będzie takie samo jak dla szkół państwowych (kolor niebieski i różowy).

3) W godło państwowe żadne świadectwa nie będą zaopatrzone.

Ministerstwo zauważa, że wzory świadectw dla prywatnych szkół zawodowych zostały już ustalone, zaś dla innych kategoryj szkół zostaną opracowane i przesłane do Drukarni Państwowej.

Zarządzenie powyższe obowiązuje od drugiego półrocza r. sz. 1928/29.

Wreszcie Ministerstwo przypomina, że świadectwa dojrzałości dla szkół prywatnych pozostają nadal te same, co dla szkół państwowych (kolor, poddruk, godło państwowe jednakowe).

Minister W. R. i O. P. (—) *Sl. Czerwiński*, wr.

18.

Prywatne szkoły dokształcające zawodowe, których świadectwa są uznane za równowartościowe ze świadectwami ukończenia szkół publicznych.

Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 6 lipca 1929 r. Nr. III. D. 5093/29. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 9, poz. 121).

§ *1.* Na mocy art. 1 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 574), uznaję aż do odwołania świadectwa, stwierdzające ukończenie prywatnych szkół dokształcających zawodowych, wymienionych niżej, za równowartościowe ze świadectwami ukończenia szkół dokształcających zawodowych publicznych [1]).

W województwie lwowskiem:

Miejsce Piastowe. Szkoła Dokształc. Zawodowa Tow. „Powściągliwość i Praca".

---

[1]) Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1929 r. str. 171.

[1]) Patrz Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1928 r., str. 264.

W województwie stanisławowskiem:

Stanisławów. Dokształc. Szkoła Kupiecka Stow. Kupców Polskich.

Minister W. R. i O. P. (—) *St. Czerwiński.*

Ogłoszenia.

Orzeczenia Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

1. Orzeczenie z dnia 26 września 1928 r. L. Rej. 1925/26 w sprawie zaliczenia do wysługi emerytalnej pewnego, od kwalifikacji służbowej zależnego, czasu pracy zawodowej (art. 97 ust. emer.).

L. Z., nauczyciel szkoły powszechnej w Pasiecznej, koło Stanisławowa, złożył w dn. 22 kwietnia 1925 do Rady Szkolnej Powiatowej w Stanisławowie podanie, prosząc o udzielenie mu dwumiesięcznego urlopu z powodu choroby. Do podania załączył petent świadectwo lekarza Ferensiewicza, stwierdzające u niego zapalenie stawu barkowego i konieczność dłuższego do 6 tygodni urlopu. Na skutek powyższego podania Rada Szkolna Powiatowa w Stanisławowie zarządziła zbadanie stanu zdrowia Zelmanowicza przez lekarza powiatowego, który w świadectwie z dn. 17 maja 1925 r. stwierdził u badanego miażdżycę tętnic, skazę moczanową, zwichnięcie stawu biodrowego prawego i uznał go za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków służbowych i kwalifikującego się do przeniesienia w stały stan spoczynku.

Stosując się do tego orzeczenia, Kuraitorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego zawiadomiło Zelmanowicza, że zamierza go przenieść w stan spoczynku na zasadzie art. 29 lit. b. ust. emerytalnej z dnia 11 grudnia 1923 r. Zelmanowicz złożył na zasadzie art. 32 tejże ustawy sprzeciw, oświadczając, że jest zdrów i nadal pracować może. Sprzeciwu jednak tego Kuratorjum nie uwzględniło i przeniosło skarżącego w stan spoczynku, wymierzając mu uposażenie emerytalne za 28 lat służby. Do wysługi emerytalnej policzono skarżącemu służby polskiej lat 6 mies. 4 oraz służby w b. państwie zaborczem lat 21 mies. 8 i dni 8. Jako początek tej ostaniej służby przyjęto datę 22 lutego 1897 r. tj. datę uzyskania przez skarżącego patentu kwalifikacyjnego — a to na podstawie art. 39 ustawy szkolnej krajowej z dnia 11 czerwca 1905 r. (Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 73); natomiast nie uwzględniono okresu służby skarżącego przed uzyskaniem tego patentu, od dnia 1 października 1893 r. do 22 lutego 1897 r. Skarżący odwołał się od powyższego orzeczenia Kuratorjum do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, które zaskarżonem obecnie do Najwyższego Trybunału Administracyjnego orzeczeniem z dnia 8 marca 1926 r. L. 3571 odwołania co do pozostawienia go nadal na służbie nie uwzględniło ze względu na stwierdzoną przez lekarza trwałą jego niezdolność do pełnienia obowiązków służbowych, co się zaś tyczy wymiaru uposażenia emerytalnego — to uznając prawidłowość obrachunku, dokonanego przez Kuratorjum, doliczyło skarżącemu w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu na zasadzie art. 97 ustawy emerytalnej z wyżej wymienionego niezaliczo-

nego mu okresu służby przed uzyskaniem kwalifikacji nauczycielskiej, wynoszącego lat 3, m. 4, dni 21 — jeden (1) rok, 8 mies. i 11 dni.

Skarżąc powyższe orzeczenie twierdzi Zelmanowicz, że jest zdrów i nadal służyć może, prosi więc o pozostawienie go nadal w służbie; gdyby ta sprawa nie mogła być rozstrzygnięta na jego korzyść, emerytura należy mu się w każdym razie za 32 lata służby, niema bowiem żadnej podstawy prawnej zaliczać mu do wysługi emerytalnej z okresu przed rokiem 1897 tylko 1 rok i 8 mies.; ponadto winien on być zaliczony do wyższego szczebla uposażenia, otrzymać różnicę w poborach od 1 listopada 1925 r. i dodatek na mieszkanie, jako żonaty, pobiera bowiem ten dodatek, jako samotny.

Władza pozwana wnosi o pozostawienie skargi bez rozpoznania w punktach, dotyczących podstawy wymiaru uposażenia i dodatku mieszkaniowego, sprawy te bowiem nie były przedmiotem postępowania w toku instancji i oddalenia skargi, jako nieuzasadnionej w pozostałych punktach, przeniesienie bowiem skarżącego w stan spoczynku nastąpiło zgodnie z art. 29 lit. b. ustawy emerytalnej, czas służby w b. państwie zaborczem obliczony zgodnie z art. 81 tejże ustawy oraz art. 39 ustawy szkolnej krajowej z dnia 11 czerwca 1905 o stosunkach prawnych nauczycieli w publicznych szkołach krajowych, doliczenie wreszcie z okresu pracy zawodowej na podstawie art. 97 ustawy emerytalnej tylko 1 rok 8 m. i 11 dni wiąże się z niedostateczną oceną w kwalifikacji służbowej skarżącego.

Najwyższy Trybunał Administracyjny rozważył, co następuje:

Art. 29 ustawy emerytalnej z dnia 11 grudnia 1923 r. stanowi, że władza powinna funkcjonarjusza państwowego przenieść w stan spoczynku bez jego prośby, jeżeli funkcjonarjusz państwowy z powodu ułomności cielesnej, albo z powodu upadku sił fizycznych, lub umysłowych, stał się trwale niezdolny do służby. Gdy zatem lekarz powiatowy po zbadaniu stanu zdrowia skarżącego stwierdził, że jest on z powodu całego szeregu cierpień trwale niezdolny do pełnienia obowiązków służbowych, władza w myśl przytoczonego przepisu i w oparciu na świadectwie lekarskiem miała wbrew twierdzeniu skarżącego prawo i słuszną podstawę do przeniesienia go w stan spoczynku. Prawo to służyło władzy bez względu na to, że skarżący prosił tylko o urlop dla poratowania zdrowia, bez względu na to, że lekarz prywatny sądził, iż stan zdrowia jego może się wydatnie w ciągu 4 — 5 tygodni poprawić i bez względu na to, że stanowisko rodzinne skarżącego wymagało, ażeby skarżący jeszcze lat parę w służbie czynnej pozostawał. Ponieważ ani w sprzeciwie, podanym w trybie art. 32 ustawy emerytalnej, ani w odwołaniu do Ministerstwa, ani w skardze do Najwyższego Trybunału Administracyjnego żadnych argumentów rzeczowych do obalenia orzeczenia władzy o przeniesienie go w stan spoczynku skarżący poza tem nie przytacza, niema podstawy do uchylenia pomienionego orzeczenia.

Co się tyczy wymiaru przyznanego skarżącemu uposażenia emerytalnego, a w szczególności zaliczenia do wysługi emerytalnej służby jego w byłej Galicji, to należy przedewszystkiem zaznaczyć, że według art. 81 ustawy emerytalnej, funkcjonarjuszom państwowym polskim, którzy przed wstąpieniem do służby państwowej polskiej pozostawali w służbie Wydziału Krajowego Galicyjskiego, wlicza się do wysługi emerytalnej pełną ilość lat

tej służby, podlegającej zaliczeniu według ustaw krajowych galicyjskich z zastrzeżeniem, że sposób zaliczenia czasu tego do wysługi emerytalnej nie może być korzystniejszy, aniżeli w służbie państwowej polskiej. Skarżący, jako nauczyciel publicznej szkoły powszechnej, podlegał przepisom ustawy z dnia 11 czerwca 1905 r. o stosunkach prawnych nauczycieli w publicznych szkołach ludowych (Dz. ustaw i rozporządzeń krajowych r. 1905, nr. 73), artykuł zaś 39 pomienionej ustawy głosi, że nauczycielom, którzy na podstawie dyspenzy Ministerstwa Wyznań i Oświaty od egzaminu seminarjalnego dojrzałości złożyli egzamin kwalifikacyjny, liczą się lata służby od dnia uzyskania patentu kwalifikacyjnego. Przepis ten władza pozwana zastosowała i do skarżącego, przyjmując do obrachunku służbę jego od daty uzyskania pomienionego patentu. Zaliczenia okresu z przed tej daty przytoczona wyżej ustawa nie przewiduje. Niemniej Ministerstwo wliczyło do wymiaru uposażenia emerytalnego i część tego okresu, kierując się już art. 97 obowiązującej ustawy emerytalnej. Skarżący domaga się zaliczenia tego okresu służby w całości. Żądanie to nie jest uzasadnione. Wprawdzie zarówno z treści art. 97 ustawy emerytalnej, jak i z licznych wyroków Najwyższego Trybunału Administracyjnego, wyjaśniających znaczenie ustępu drugiego tego artykułu (w tej liczbie wyroki L. rej. 1259/24, 587/25) wynika, że władza wymierzająca emeryturę przy zaliczaniu do wysługi emerytalnej czasu służby samorządowej lub pracy zawodowej jest związana danemi, ustalonemi w kwalifikacji służbowej. Skoro więc w danym wypadku ogólna ocena kwalifikacyjna wypadła dla skarżącego niedostatecznie, to w zaliczeniu przez władzę przy tej kwalifikacji części pracy zawodowej do wysługi emerytalnej Najwyższy Trybunał Administracyjny nie dopatrzył się naruszenia praw skarżącego. Zarzuty, dotyczące przyjętego przy ustaleniu uposażenia emerytalnego szczebla uposażenia i dodatku mieszkaniowego, jak słusznie twierdzi władza pozwana, nie podlegają na mocy art. 24 ustawy z dnia 3 sierpnia 1922 r. rozpoznaniu Najwyższego Trybunału Administracyjnego, jako nierozpatrzone w toku postępowania administracyjnego, i wysunięte po raz pierwszy w skardze do Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

W wyniku powyższych rozważań Najwyższy Trybunał Administracyjny skargę w części, dotyczącej szczebla uposażenia oraz dodatku mieszkaniowego, pozostawił bez rozpoznania, w pozostałej części oddalił, jako nieuzasadnioną.

2. Orzeczenie z dnia 19 października 1928 r. L. rej. 4327/26 w sprawie obowiązku dostarczenia bezpłatnego mieszkania dla kierownika powszechnej szkoły publicznej.

Rada Szkolna Powiatowa w Przemyślu zwróciła się do Magistratu m. Przemyśla z żądaniem, by —wobec faktu, że kierownik jednej ze szkół powszechnych w Przemyślu, w budynku której znajduje się mieszkanie dla jej kierownika, zajmowane jednak przez wdowę po jego poprzedniku, podnosi roszczenie do wypłacenia mu dodatku mieszkaniowego, a w tych warunkach niema podstawy do obciążania Skarbu Państwa wydatkiem z tytułu tego, — Magistrat skłonił, zajmującą odnośne mieszkanie osobę,

do wypłacania obecnemu kierownikowi szkoły należnego mu dodatku na mieszkanie. Żądaniu temu pomieniony Magistrat odmówił zaznaczając, że jest zapatrywania, iż kierownikom szkół powszechnych nie należy się bezpłatne mieszkanie służbowe od gminy w budynkach szkolnych. Wówczas Rada Szkolna Powiatowa przedstawiła sprawę do rozstrzygnięcia kuratorowi okręgu szkolnego lwowskiego, który orzekł, że po myśli postanowień art. 1. ustawy z dnia 17 lutego 1922, poz. 144, Dz. Ust. i wyjaśnienia do tego przepisu, zawartego w ustępie pierwszym okólnika Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 17 listopada 1924, poz. 35, Dz. Urz. ex 1925, gmina zobowiązaną jest dostarczyć nietylko publicznym szkołom powszechnym, ale i nauczycielom tychże, odpowiedniego pomieszczenia i że niema w ustawie podstawy do rozróżniania tych dwóch obowiązków w ten sposób, aby pomieszczenie dla szkół było bezpłatne, a dla nauczycieli płatne. Równocześnie kurator polecił spowodować opróżnienie odnośnego mieszkania i oddanie go w myśl postanowień powołanej ustawy do użytku obecnemu kierownikowi danej szkoły.

Przeciw orzeczeniu temu, doręczonemu formalnie Magistratowi m. Przemyśla, Magistrat ten odwołał się do Ministerstwa W. R. i O. P. zarzucając, że orzeczenie to nie znajduje uzasadnienia w przepisach prawnych, a to ani o ile mówi o obowiązku wogóle dostarczania mieszkań przez gminę kierownikom szkół, ani też o ile mówi o obowiązku dostarczania mieszkań tych bezpłatnie, albowiem:

1) postanowienia ustawy z dnia 17 lutego 1922, poz. 144, Dz. Ust., mają zastosowanie do szkół powszechnych nowobudujących się, a nie dotyczą szkół wybudowanych na podstawie dotychczasowych przepisów,

2) gdyby nawet zarzut poprzedni nie był słuszny, to w każdym razie obowiązek wynikający z art. 1. cytowanej ustawy nie jest bezwzględny, gdyż § 9 rozporządzenia wykonawczego do tej ustawy z dnia 5 kwietnia 1922, poz. 383, Dz. Ust., uzależnia go od uznanej przez władze szkolne konieczności,

3) powołana ustawa nie czyni różnicy między kierownikiem szkoły a przydzielonymi do szkoły nauczycielami, ci ostatni zaś nie otrzymują od gminy mieszkań, lecz dodatek mieszkaniowy ze Skarbu Państwa,

4) w każdym razie nie może być mowy o bezpłatnem dostarczaniu mieszkania dla kierownika szkoły powszechnej, ponieważ ustawa z dnia 17 lutego 1922 wyraźnie tego nie postanawia, a artykuły 40—49 ustawy uposażeniowej, traktujące specjalnie o nauczycielach publicznych szkół powszechnych, żadnego prawa w tym względzie im nie przyznają. Skoro dalej ustawa uposażeniowa w art. 8 stanowi, że funkcjonarjuszom państwowym, którzy otrzymują mieszkanie w naturze od Skarbu Państwa, potrąca się wartość tych mieszkań z uposażenia, to — wedle dalszych wywodów odwołania — niewątpliwie gmina, udzielająca kierownikowi szkoły mieszkania w budynku szkolnym, jej własność stanowiącym, ma prawo żądać zapłaty wartości czynszowej tego mieszkania, w przeciwnym bowiem razie uposażenie kierowników szkół wykraczałoby poza normy ustawy uposażeniowej.

Ministerstwo W. R. i O. P. orzeczeniem z dnia 26 lipca 1926 roku Nr. I-6446/26 opisanego odwołania nie uwzględniło, przyczem oznajmiło, że czyni to z powodów podanych w orzeczeniu I. instancji, oraz ze względu

na poprzednie zobowiązania gminy m. Przemyśla dostarczania bezpłatnego mieszkania dla kierownika szkoły, co wynika z orzeczenia reorganizacyjnego b. Rady szkolnej krajowej z dnia 4 lutego 1895 L. 32198/94 i orzeczenia tejże Rady z dnia 2 sierpnia 1898 L. 15815. Nadto co do punktu 2. odwołania Ministerstwo wyjaśniło, że rozporządzenie z dnia 5 kwietnia 1922, poz. 383 Dz. Ust., nakłada wedle postanowień §§ 1 i . na gminy kategoryczny i bezwzględny obowiązek dostarczania mieszkań dla kierowników szkół.

Z orzeczeń b. Rady szkolnej krajowej we Lwowie, na które powołuje sie Ministerstwo, orzeczenie z dnia 4 lutego 1895, oparte na przepisach usatwy z dnia 24 kwietnia 1894 Nr. 49 Dz. u. kr., zaznaczając, że w Przemyślu istnieje 5 szkół ludowych pospolitych, stwierdzało, że po myśli art. 6 wymienionej ustawy, było obowiązkiem gminy m. Przemyśla pokrywać wszystkie wydatki na rzeczowe potrzeby tych szkół, a mianowicie na wystawienie i wewnętrzne urządzenie budynków szkolnych, na wystawienie pomieszkania dla nauczycieli kierujących tych szkół, wreszcie na zakupno lub dostarczenie gruntu pod budynki, boisko gimnastyczne, ogród szkolny i pole, ewentualnie na najem budynków szkolnych, mieszkań dla nauczycieli kierujących i potrzebnych gruntów. Orzeczenie Rady Szkolnej Krajowej z dnia 2 sierpnia 1896, organizując w Przemyślu trzechklasową szkołę wydziałową męską, połączoną z czteroklasową szkołą ludową, nałożyło na zasadzie art. 7 i następnych ustawy krajowej z dnia 23 maja 1895 Nr. 57 Dz. u. kr. co do nowoutworzonej szkoły takie same obowiązki na gminę miasta Przemyśla, co orzeczenie poprzednie.

We wniesionej na przedstawione orzeczenie skardze gmina miasta Przemyśla zarzuca jego niezgodność z ustawą, przyczem podnosi zarzuty analogiczne do zarzutów odwołania. Nadto skarżąca gmina wywodzi, że motyw zaskarzonego orzeczenia, jakoby na gminie ciążyło już poprzednio, wynikające z przytoczonych orzeczeń, zobowiązanie dostarczania bezpłatnego mieszkania kierownikowi odnośnej szkoły, jest nieuzasadnione, albowiem zobowiązanie takie, o ile istniało, zgasło z powodu odebrania gminie prawa prezenty kierowników szkół, jako prawa wzajemnego, temże orzeczeniem jej przyznanego.

Przystępując do rozważenia wyłaniających sie z przedstawionego sporu kwestji prawnych, Trybunał poddał rozpoznaniu najpierw, jako najdalej sięgającą kwestję, czy strona skarżąca może być traktowana, jako zobowiązana do dostarczania bezpłatnego mieszkania kierownikowi szkoły już na zasadzie przytoczonych powyżej orzeczeń b. Rady Szkolnej Krajowej. W tym względzie, wobec przepisu ustępu trzeciego art. 44 ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923, przedewszystkiem ustalić należy, czy wypowiedziany w orzeczeniach tych obowiązek wynikał z fundacji lub umowy. Otóż osnowa omawianych orzeczeń wskazuje na okoliczność, że w danym kierunku nie miała miejsca ze strony skarżącej gminy żadna fundacja, czy dobrowolne zobowiązanie, lecz że orzeczenia te, w wykonaniu przepisów art. 6 gal. ustawy kraj. z dnia 24 kwietnia 1894, oraz art. 7 gal. ust. kraj. z dnia 23 maja 1895, nakładały na gminę m. Przemyśla między innemi obowiązek dostarczania bezpłatnego pomieszczenia kierownikowi odnośnej szkoły. Wobec tego ustalenia Trybunał przystąpił do rozstrzygnięcia kwestji, czy wyrażony w orzeczeniach

tych obowiązek ciężył nadal na gminie m. Przemyśla w czasie wydania zaskarżonego orzeczenia — a przytem kierował się następującemi rozważeniami: Podstawą prawną będących w mowie orzeczeń były cytowane ostatnio ustawy krajowe galicyjskie. Ustawy te, o ile dotyczyły kosztów zakładania i utrzymywania oraz budowy szkół powszechnych, jakoteż dostarczania pomieszczeń dla nauczycieli, straciły moc obowiązującą wobec ustaw z dnia 17 lutego 1922 poz. 143 i 144 Dz. Ust., o ile zaś pomienione ustawy krajowe stanowiły o świadczeniach na rzecz nauczycieli, to odnośne postanowienia przestały obowiązywać z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 27 maja 1919 o ustalaniu i wynagradzaniu nauczycieli publicznych szkół powszechnych, poz. 311 Dz. Pr. Zgodnie zatem z wyrażoną już w wyroku z dnia 16 grudnia 1927 r. L. rej. 532/26 zasadą, że orzeczenie władzy, ustalające oparty na przepisach ustawowych obowiązek świadczeń ciągłych, przestaje automatycznie obowiązywać z chwilą uchylenia przepisów ustawowych, będących podstawą prawną danego obowiązku. W niniejszej sprawie uznać należy, że orzeczenia b. Rady Szkolnej Krajowej, na które powołuje się pozwana władza, nie obowiązywały już w czasie wydawania zaskarzonego orzeczenia, powoływanie się zatem na orzeczenia te, a więc uznawanie je za nadal jeszcze obowiązujące, przedstawia się jako niezgodne z postanowieniami, przytoczonych ostatnio ustaw polskich.

Z kolei Trybunał przeszedł do rozpatrzenia zarzutu skargi, przejawiającego się w twierdzeniu, że przepisy ustawy z dnia 17 lutego 1922 o budowie publicznych szkół powszechnych, poz. 144 Dz. Ust., dotyczą tylko szkół zakładanych i budowanych na zasadzie tej ustawy oraz ustawy z tej samej daty poz. 143 Dz. Ust. W danym kierunku za decydujące uznać wypada postanowienie objęte art. 1. ustawy o budowie publicznych szkół powszechnych, które głosi, że publicznym szkołom powszechnym, założonym zgodnie z obowiązującemi przepisami, oraz nauczycielom tych szkół gmina jest obowiązana dostarczyć odpowiedniego pomieszczenia. Postanowienie to zawiera zasadę utworzonego niem obowiązku, a dalszy tekst omawianego przepisu obejmuje już tylko szczegółowe wyłożenie tej zasady, przyczem z użytego w nim wyrażenia „w szczególności zaś“ wynika, że szczegółowe te postanowienia nie wyczerpują całej zasady obowiązku, lecz że są wyszczególnieniem tylko tych obowiązków, które ustawa uważała za najważniejsze, bądź też przez wyraźne ich przytoczenie miała zamiar usunąć ewentualne wątpliwości w przedmiocie ich istnienia. Przedstawiony tekst zdania pierwszego omawianego przepisu nie daje podstawy do twierdzenia, by dany obowiązek ograniczony był tylko do szkół, założonych na zasadzie ustaw z dnia 17 lutego 1922, ograniczenie bowiem takie nie wynika wcale z brzmienia danego przepisu, mówiącego o szkołach założonych „zgodnie z obowiązującemi przepisami“, a więc dotyczącego także szkół założonych zgodnie z przepisami poprzedniemi, obowiązującemi jednak w czasie zakładania tych szkół. Nie wynika również ograniczenie takie z logicznego związku przepisów przytoczonych ostatnio ustaw oraz wzajemnego stosunku ustaw tych do siebie, ustawa bowiem o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych obejmuje swemi przepisami nietylko szkoły nowe, mające się założyć na zasadzie jej postanowień, lecz także szkoły już istniejące; ustawa zaś o budowie

publicznych szkół powszechnych traktuje (wychodząc poza przedmiot swym tytułem określony) o pomieszczeniu dla szkół i nauczycieli, przyczem, wobec omawianego już brzmienia art. 1. tej ustawy, uznać należy, że dotyczy ona wszystkich szkół, objętych ustawą o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych, a więc, że dotyczy ona także wszystkich nauczycieli tych szkół. Z dotychczasowego wywodu wynika następnie, że nieuzasadnionym jest także dalsze twierdzenie strony skarżącej, iż omawiany obowiązek dotyczy tylko nowych budowli, przedstawiona bowiem zasada obowiązku mówi wogóle o pomieszczeniu i nie zawiera wedle wskazanego przez stronę skarżącą ograniczenia. Nadto przeciw temu stanowisku prawnemu przemawia wyraźnie dalszy tekst art. 1. danej ustawy, mówiący także o przebudowaniu odpowiednio do potrzeb, budynków już istniejących. oraz tekst art. 7 tej ustawy, stanowiący, która władza orzekać ma o przydatności istniejących budynków dla celów szkolnych i na mieszkania nauczycieli. Z postanowień tych wynika więc także, że ustawowy obowiązek dostarczania pomieszczenia dla nauczycieli nie jest ograniczony tylko do tych wypadków, w których gmina przedsiębierze nową budowę.

W tem miejscu Trybunał nadmienia, że przepis zamieszczony w ustępie drugim § 9 rozporządzenia wykonawczego z dnia 5 kwietnia 1922, poz. 383 Dz. Ust., na który strona skarżąca się powołuje, niema w niniejszym wypadku żadnego zastosowania, dotyczy bowiem orzekania o obowiązku ze strony gminy miejskiej budowania nowych domów mieszkalnych dla nauczycieli, zaskarżone zaś orzeczenie takiego obowiązku wcale nie dotyczy.

Z powyższych przesłanek rozpoznawany zarzut strony skarżącej przedstawia się jako nieuzasadniony. Wskutek rozstrzygnięcia tego wymaga rozważenia następny zarzut skargi, że jeśli obowiązek dostarczania pomieszczenia kierownikowi szkoły istnieje, to w każdym razie nie jest on obowiązkiem dostarczania pomieszczenia bezpłatnego. W tym względzie Najwyższy Trybunał Administracyjny rozważył, co następuje: omawiany już poprzednio przepis art. 1 ustawy o budowie publicznych szkół powszechnych stanowi o obowiązku dostarczania pomieszczenia dla szkół i nauczycieli, przyczem jednak ani ten ani żaden inny przepis danej ustawy nie zawiera postanowienia w tym kierunku, czy obowiązek ten wykonywany ma być bezpłatnie, czy też jego spełnianie może uzasadniać jakieś wzajemne roszczenia; odpowiedzi więc na to pytanie należy szukać w przepisach innych ustaw. W pierwszym rzędzie zwrócić się tu należy do przepisów ustawy z dnia 17 lutego 1922 o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych, która między innemi określa obowiązki gmin w zakresie szkolnictwa powszechnego. Otóż, wedle art. 10 i 11 tej ustawy, koszta zakładania i utrzymywania szkół powszechnych pokrywane są przedewszystkiem przez Skarb Państwa i gminy, a to w ten sposób, że Skarb Państwa ponosi wszelkie wydatki na pomoce naukowe, materjały do nauki, bibljoteki i druki szkolne, a gmina na wszelkie inne potrzeby rzeczowe szkół, w szczególności zaś na pomieszczenie dla szkół w myśl ustawy o budowie publicznych szkół powszechnych. Przedstawione więc przepisy nakładają wyraźnie na gminę, jako ciężar jedno-

stronny, obowiązek ponoszenia kosztów, połączonych z pomieszczeniem szkół.

Obowiązek dostarczania pomieszczenia dla nauczycieli należy do zakresu świadczeń szkolnych osobowych; co do świadczeń tych ustęp drugi art. 11 cytowanej ostatnio ustawy stanowi, że udział Państwa i gminy w pokrywaniu świadczeń osobowych określają osobne ustawy. Ustawami takiemi są oczywiście ustawy stanowiące o uposażeniu nauczycieli publicznych szkół powszechnych. Z ustaw tych, ustawa z dnia 27 maja 1919 o wynagradzaniu i ustalaniu nauczycieli publicznych szkół powszechnych poz. 311 Dz. pr. w art. 8 stanowiła, że wszyscy kierownicy szkół otrzymują od gminy, względnie z funduszu szkolnego miejscowego, mieszkanie bezpłatne lub w braku tegoż równoważnik pieniężny, a wszyscy pozostali nauczyciele otrzymują bezpłatne mieszkanie od Państwa lub w braku tegoż równoważnik pieniężny. Przepis ten uległ zmianie wskutek wydania ustawy z dnia 13 lipca 1920 o uposażeniu nauczycieli publicznych szkół powszechnych poz. 434 Dz. Ust. Ustawa ta, obowiązująca w czasie wydania ustaw z dnia 17 lutego 1922, nie mówiła już o bezpłatnem mieszkaniu, lecz w art. 7 stanowiła, że jeżeli nauczyciel otrzymuje mieszkanie w naturze, to wartość tego mieszkania potrąca mu się z uposażenia, postanowieniami zaś art. 8, 9 i 10, ustawa ta nakładała na gminy tylko obowiązek bezpłatnego dostarczania opału nauczycielom oraz obowiązek bezpłatnego dawania im określonej ilości gruntu do użytkowania. Przepisy, obowiązującej od 1 października 1923 ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923, poz. 924 Dz. Ust. w rozdziale o nauczycielach publicznych szkół powszechnych nie zawierają żadnych postanowień, stwarzających jakieś szczególne w stosunku do innych funkcjonarjuszów uprawnienia nauczycieli do otrzymywania mieszkań w naturze, a na gminy nakładają tylko obowiązek dostarczania niektórym nauczycielom gruntu do użytkowania; zresztą nie obciążają gmin żadnemi dalszemi świadczeniami. Z przepisów zaś ustawy tej, a w szczególności art. 9, niewątpliwie wynika, że wydatki spowodowane uposażeniem wszystkich, objętych ustawą tą funkcjonarjuszów państwowych, do których w art. 1. zaliczeni zostali i nauczyciele szkół publicznych, ponosi Skarb Państwa. Przepis art. 8 omawianej obecnie ustawy uposażeniowej stanowiący, że funkcjonarjuszom państwowym, otrzymującym mieszkanie w naturze od Skarbu Państwa potrąca się wartość tego mieszkania z uposażenia, nie może mieć zastosowania do kierowników względnie nauczycieli publicznych szkół powszechnych, jak to bowiem z przytoczonej jego treści wynika, dotyczy on mieszkań udzielonych przez Państwo, wzmiankowani zaś ostatnio funkcjonarjusze otrzymują mieszkania dostarczone przez gminę.

Z przedstawionych przepisów normujących świadczenia na rzecz nauczycieli wynika więc, że do dnia 30 czerwca 1920 ciążył na gminach obowiązek bezpłatnego dostarczania mieszkań kierownikom szkół, obowiązek ten, wedle przepisów ustawy z dnia 13 lipca 1920, poz. 434 Dz. Ust., nie miał już jednak miejsca, a nie zna go również obowiązująca obecnie, oraz w czasie wydawania zaskarzonego orzeczenia, ustawa uposażeniowa.

W konkluzji powyższych wywodów stanowisko pozwanej władzy, że między obowiązkiem dostarczenia pomieszczenia szkołom a nauczy-

cielom, ustawy z dnia 17 lutego 1922, nie czynią żadnej różnicy, okazuje się niezgodne z postanowieniami art. 11 ustawy o zakładaniu i utrzymywaniu szkół, a wysnuty w konsekwencji tego stanowiska wniosek, że na gminach ciąży obowiązek bezpłatnego dostarczania pomieszczenia dla nauczycieli, nie znajduje uzasadnienia w przepisach normujących świadczenia osobowe w zakresie szkolnictwa, a w szczególności w przepisach ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923, poz. 924 Dz. Ust.

Trybunał zaznacza nadto, że, dostarczonych przez gminę, w wykonaniu odnośnego obowiązku ustawowego, mieszkań dla nauczycieli nie można traktować jako mieszkań służbowych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 października 1924, poz. 849 Dz. Ust., a nawet jego mieszkań, udzielonych na podstawie § 3 i następne tego rozporządzenia, albowiem rozporządzenie to, wydane w delegacji art. 8 ustawy uposażeniowej, nie może, zgodnie z tem co już wyżej zaznaczono, odnośnych mieszkań dotyczyć.

Ponieważ więc przepisy publiczno-prawne stanowią tylko o obowiązku dostarczenia przez gminy pomieszczeń dla nauczycieli, nie normują zaś wcale stosunków prawnych między gminą a nauczycielem, powstałych po dostarczeniu pomieszczenia, przeto uznać należy, że publiczno-prawny charakter ma tylko sam obowiązek gminy dostarczenia pewnemu nauczycielowi odpowiedniego pomieszczenia, powstały zaś, wskutek wykonania tego obowiązku, stosunek między gminą a odnośnym nauczycielem ma już charakter prywatno-prawny, normowany obowiązującemi w tym względzie postanowieniami prawa cywilnego.

3. Orzeczenie z dnia 29 kwietnia 1929 L. Rej. 3902/28 w sprawie wymiaru uposażenia.

Komisja Weryfikacyjna przy Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego uchwałą z dnia 8 grudnia 1921 r. zaliczyła na podstawie art. 21 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. poz. 434 Dz. Ust. do przyznania płacy zasadniczej kierownikowi 4 klasowej szkoły powszechnej w Jaworowie A. N., pozostającemu w polskiej służbie od 1 kwietnia 1919 r., 36 lat, 1 miesiąc i 15 dni z poprzedniej jego służby nauczycielskiej w b. państwie austrjackiem, a z tego 20 lat do przyznania dodatku za wysługę lat i na tej podstawie N. przyznano płacę zasadniczą VII. st. sł. od 1 lipca 1920 r. z odpowiednim dodatkiem za wysługę lat.

Kuratorjum lwowskie przy okazji sprostowania mylnego wymiaru uposażenia N. wedle zasad ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923 r. wydało w dniu 16 lipca 1926 r. Nr. I. 18935/26 orzeczenie, którem przyznało N. na podstawie art. 40 i 106 lit. d) powołanej ustawy uposażeniowej na dzień 1 października 1923 r. uposażenie grupy VII. szczebla „b“ z tem, że do szczebla „c“ przejdzie z dniem 1 lipca 1926 r.

Wniesionego przeciwko powyższemu wymiarowi odwołania Ministerstwo W. R. i O. P. w zaskarżonem obecnie do Najwyższego Trybunału Administracyjnego orzeczeniu z dnia 23 czerwca 1927 r. Nr. I. 11107 nie uwzględniło.

W skardze do Najwyższego Trybunału Administracyjnego, skarżący powtarza wywody, które zamieścił w odwołaniu, mianowicie, że wedle

art. 106 lit. d) powołanej ustawy uposażeniowej o grupie i szczeblu jego uposażenia rozstrzyga ilość zaliczonych trzechleci, a że Komisja Weryfikacyjna zaliczyła mu 36 lat, 1 miesiąc i 15 dni, co łącznie ze służbą polską do 1 października 1923 r. czyni 13 trzechleci, 1 rok, 7 miesięcy i 15 dni, zgodnie zatem z art. 99 tejże ustawy uposażeniowej należy mu się w grupie VII. szczebel „f", wobec czego — i powołując się na wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego z dnia 26 lutego 1926 r. L. Rej. 1237/25 [1]) — skarżący domaga się uchylenia zaskarżonego orzeczenia jako niezgodnego z ustawą.

Pozwana władza w odpowiedzi na skargę wnosi o jej oddalenie, powołując się na judykaturę Najwyższego Trybunału Administracyjnego wedle której tylko nie więcej niż 24 lata zaliczonej służby nauczycielskiej może być wzięte pod uwagę przy określaniu szczebla uposażenia skarżącego na 1 października 1923 r.

Ponieważ obie strony zrzekły się przeprowadzenia rozprawy, Najwyższy Trybunał Administracyjny w myśl art. 18 ustawy o swoim ustroju rozpoznając skargę na posiedzeniu niejawnem, rozważył co następuje:

Wedle wyjaśnień, zawartych w powołanym przez skarżącego wyroku Najwyższego Trybunału Administracyjnego z dnia 26 lutego 1926 r. w sprawie M., L. Rej. 1237/25, ustawa uposażeniowa z dnia 9 października 1923 r., stanowiąc w art. 106 lit. d), że nauczycielom publicznych szkół powszechnych, posiadającym przepisane kwalifikacje, a czynnym w chwili jej wejścia w życie, należy przyznać grupę uposażenia i szczebel w obrębie danej grupy wedle art. 40 tejże ustawy na podstawie zaliczonych trzechleci, rozumiała przez to ostatnie wyrażenie podzielony na trzechlecia czas służby względnie pracy zawodowej, zaliczonej danemu nauczycielowi do osiągnięcia wyższego stopnia płacy zasadniczej w myśl art. 1 i 21, ustęp 3-ci, ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. poz. 434 Dz. Ust. przy pierwszem przyznawaniu płacy na zasadzie przepisów tej ostatniej ustawy, jakoteż czas służby późniejszy do dnia wejścia ustawy obecnie obowiązującej. W tymże wyroku Najwyższy Trybunał Administracyjny wyjaśnił również, że uchwały Komisji Weryfikacyjnej w przedmiocie zaliczenia lat służby nauczycielskiej do wymiaru płacy zasadniczej miały znaczenie tylko opinjodawcze, oraz, że czas służby nauczycielskiej przy pierwszym wymiarze płacy zasadniczej wedle zasad powołanej ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. nie mógł być zaliczany w ilości większej niż 24 lata, a to bez względu na większą ilość lat, uwzględnionych przez Komisję Weryfikacyjną.

Jak z powyższych zasad wynika skarżącemu, jako posiadającemu do dnia 1 lipca 1920 r. zaliczenie służby do płacy zasadniczej w maksymalnej normie 24 lat, stanowiących 8 trzechleci, zgodnie z art. 40 powołanej ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923 r. przysługiwał w dniu 1 października 1923 r., licząc od 1 lipca 1923 r., szczebel „b" VII. grupy, gdyż za 8 pełnych trzechleci przysługiwało mu uposażenie grupy VII. szczebla „a", w tej wysokości bowiem uposażenie osiągał nauczyciel, któremu zaliczono najwyższą normę 24 lata służby .

Dokonany zatem przez władzę wymiar uposażenia skarżącego wedle zasad obowiązującej ustawy uposażeniowej zgodny był z tą ustawą i przy-

---

[1]) Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1926 r., str. 262.

toczonemi wyżej wyjaśnieniami Najwyższego Trybunału Administracyjnego roszczenie zaś skarżącego do szczebla „f" nie znajduje uzasadnienia w ustawie.

Z tych względów Najwyższy Trybunał Administracyjny, nie dopatrując się w zaskarżonem orzeczeniu ani wadliwości postępowania, ani niezgodności z ustawą, skargę, jako nieuzasadniona, oddalił.

4. Orzeczenie z dnia 8 października 1929 r. L. Rej. 3146/27 w sprawie pensji wdowiej po tymczasowym nauczycielu (z § 8. austr. pragmatyki nauczycielskiej).

L. II. 18504/29. Wedle stanu administracyjnych akt sprawy N. N., b. nauczyciel w prywatnej szkole handlowej w Samborze i w prywatnem gimnazjum w Turce, a następnie oficer w b. armji austrjackiej i w Wojsku Polskiem, zatrudniony na skutek upoważnienia Rady Szkolnej Krajowej we Lwowie z 17 grudnia 1920 r. L. 25213/IV w Państwowem Gimnazjum w Czortkowie w charakterze nauczyciela pomocniczego począwszy od dnia 10 stycznia 1921 r., reskryptem tejże Rady Szkolnej z 20 marca 1921 r. L. 341/21 ustanowiony został tamże nauczycielem po myśli par. 8 pragmatyki nauczycielskiej z 28 lipca 1917 r. Nr. 319 austr. dz. ust. i jako taki pobierał, wobec przyznania mu dyplomem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 1 października 1924 r. L. 826 na podstawie art. 6 ustawy z 26 września 1922 r. poz. 828 Dz. Ust. kwalifikacyj zawodowych do nauczania języka niemieckiego w szkołach średnich ogólnokształcących i zaliczenia mu do wysługi lat trzechleci, począwszy od 1 października 1924 r. uposażenie grupy VII szczebla „c", nie opłacając wkładek na fundusz emerytalny.

Po jego zgonie, który nastąpił 14 września 1926 r., pozostała po nim wdowa zwróciła się do Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego o przyznanie jej pensji wdowiej, które decyzją z 14 grudnia 1926 r. L. II. 14428/26 żądaniu jej odmówiło dla braku ustawowych warunków po jej stronie w tej mierze.

Wniesionego na tę decyzję zażalenia wdowy, w którem zresztą sama przyznała, że jej b. p. mąż był tylko „tymczasowym nauczycielem", Ministerstwo W. R. i O. P. orzeczeniem z dnia 6 maja 1927 r. Nr. II. 5314/27 nie uwzględniło, zaznaczając w uzasadnieniu tegoż, iż nie przysługuje jej prawo do pensji wdowiej wobec postanowień art. 60 ustawy z 11 grudnia 1923 r. poz. 46/24 Dz. Ust., ponieważ zmarły jej mąż w czasie od 1 lutego 1921 r. do 14 września 1926 r. pełnił obowiązki nauczyciela gimnazjalnego ustanowionego na czas potrzeby według par 8 austrjackiej ustawy z 28 lipca 1917 Nr. 319 Dz. Ust., a zatem z braku warunku, przewidzianego w art. 1 poprzednio zacytowanej ustawy, t. j. z braku nominacji na stałe nie nabył prawa do zaopatrzenia emerytalnego.

Najwyższy Trybunał Administracyjny, rozpoznając skargę wdowy na owe orzeczenie Ministerstwa, oraz odpowiedź na nią tegoż, rozważył co następuje:

Przedewszystkiem bezpodstawny jest zarzut skarżącej, jakoby doręczony jej przez Kuratorjum Okręgu Szkolnego intymat zaskarżonego orzeczenia był tylko streszczeniem, a nie powtórzeniem jego w dosłow-

nem brzmieniu, gdyż z porównania owego intymatu z oryginałem orzeczenia okazuje się przeciwieństwo tego jej twierdzenia.

Również nieuzasadniony jest dalszy zarzut skarżącej, jakoby pozwana władza sprzecznie z aktami ustaliła, że jej b. p. mąż nie był nauczycielem mianowanym na stałe. Bezpodstawność tego jej twierdzenia, pomijając już fakt, że sama w zażaleniu do pozwanej władzy przyznała, iż był tylko „tymczasowym nauczycielem", wynika z przedstawionego wyżej stanu faktycznego sprawy, w szczególności zaś z tego, iż brak w nich dowodu, by został on mianowany nauczycielem stałym. Powoływanie się skarżącej dla poparcia tego swego zarzutu na to, że pozwana władza w myśl art. 14 ustawy z 13 lipca 1920 poz. 433 Dz. Ust. zaliczyła mu do uposażenia jego poprzednią służbę nauczycielską w szkolnictwie prywatnem austrjackiem oraz służbę wojskową, że następnie zaliczyła go do VII grupy uposażenia szczebla „c", nie szczebla „a", jak mylnie twierdzi skarżąca, a wreszcie, że wydała mu dyplom z 1 października 1924 r., stwierdzający jego kwalifikacje do nauczania w szkołach średnich — jest w tej mierze bez znaczenia, albowiem fakt wyznaczenia mu uposażenia zarówno w myśl art. 14 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r., jak i art. 106 ustawy z dnia 9 października 1923 r. poz. 924 Dz. Ust. nie przesądza w niczem jego charakteru służbowego, taksamo jak i fakt stwierdzenia jego kwalifikacyj naukowych w rozumieniu art. 6 ustawy z 26 września 1922 r. poz. 828 Dz. Ust.

Wreszcie odnośnie do ostatniego zarzutu skarżącej, jakoby pozwana władza w zaskarżonem orzeczeniu błędnie zastosowała ustawę, uznał Trybunał, że skarżący, jako ustanowiony nauczycielem po myśli par. 8-go austrjackiej ustawy z 28 lipca 1917 Nr. 319 Dz. Ust., był przyjęty do służby nauczycielskiej tylko „na czas potrzeby", jak to zaznacza ów paragraf, jako t. zw. w austrjackiej nomenklaturze służbowej „suplent" względnie „asystent", którzy w myśl przepisów tejże ustawy w przeciwieństwie do nauczycieli rzeczywistych i nawet prowizorycznych ustanawiani byli do odwołania i prócz prawa do otrzymania zasiłku, w razie nieuzyskania zatrudnienia w zawodzie nauczycielskim stosownie do przepisu par. 80 tejże ustawy, nie mieli zastrzeżonych praw w kierunku uznania ich za stałych funkcjonarjuszów państwowych. W tych warunkach, ponieważ w myśl art. 1 ustawy z 11 grudnia 1923 r. poz. 46/24 Dz. Ust. prawo do zaopatrzenia emerytalnego przysługuje tylko tym funkcjonarjuszom państwowym, którzy mianowani zostali na stałe zgodnie z obowiązującemi przepisami, a b. p. N. N., mąż skarżącej, jako ustanowiony nauczycielem „na czas potrzeby", w ramach owej obowiązującej do 31 grudnia 1926 ustawy austrjackiej z 28 lipca 1917 r., temsamem nie był funkcjonarjuszem państwowym mianowanym na stałe, i nie miał zatem w chwili swego zgonu w dniu 14 września 1926 prawa do zaopatrzenia emerytalnego, przeto też i skarżącej w myśl art. 60 ustawy z 11 grudnia 1923 r. prawo do pensji wdowiej nie przysługuje, jako prawo pochodne, zależne od nabycia praw emerytalnych przez jej męża.

Z powyższych rozważań Najwyższy Trybunał Administracyjny, nie dopatrzywszy się w zaskarżonem orzeczeniu pozwanej władzy jakiegokolwiek naruszenia ustawy lub form postępowania, skargę na nie oddalił, jako nieuzasadnioną.

Prawo do skróconej służby wojskowej.

Na podstawie art. 53 ustawy z dnia 23 maja 1924 o powszechnym obowiązku wojskowym, której jednolity tekst ogłoszony został w załączniku do obwieszczenia Ministerstwa Spraw Wojskowych z dnia 8 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 46, poz. 458) [1]), ogłoszone zostało w Dz. U. R. P. Nr. 37 z 1929 r., poz. 331, rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dnia 15 kwietnia 1929 r., wydane w porozumieniu z Ministrami Wyz. Rel. i Ośw. Publ., Rolnictwa oraz Spraw Wewnętrznych, zawierające w załączniku wykaz zakładów naukowych, tudzież egzaminów, których ukończenie, względnie złożenie uprawnia do skróconej czynnej służby wojskowej w myśl przepisów art. 49 ustawy z dnia 23 maja 1924 r o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. z 1928 r., Nr. 46 poz. 458).

Art. 49. ustawy z dnia 23 maja 1924 o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. Nr. 46 z 1928 r., poz. 458).

Poborowi i ochotnicy uznani za zdolnych do czynnej służby wojskowej, którzy ukończyli:

1. szkołę średnią ogólnokształcącą państwową albo prywatną, mającą prawa szkół państwowych, albo

2. inną szkołę krajową lub zagraniczną, państwową lub prywatną, którą Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego uzna za równorzędną ze szkołą średnią ogólnokształcącą, t. j. złożyli egzamin dojrzałości gimnazjalny lub seminarjalny, w innych szkołach zaś ustanowiony w nich prawnie egzamin końcowy, — odbywają skróconą czynną służbę wojskową, której czas trwania ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych, jednak na okres nie dłuższy, niż 15 miesięcy

Słuchacze państwowych szkół zawodowych, których warunkiem przyjęcia na pierwszy kurs jest ukończenie co najmniej 6-ciu klas szkoły średniej ogólnokształcącej i w których nauka trwa nie mniej niż 3 lata (tak zwane szkoły zawodowe typu wyższego) odbywają skróconą służbę czynną po ukończeniu 4-ch półroczy takiej szkoły.

Minister Spraw Wojskowych może powołać do skróconej czynnej służby wojskowej również poborowych (ochotników), którzy ukończyli co najmniej 6 klas ogólnokształcącej szkoły średniej państwowej lub prywatnej, mającej prawa szkół państwowych, albo odpowiednią ilość klas innych szkół, którą Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego uzna za równorzędną z 6-cioma klasami szkoły średniej ogólnokształcącej, wreszcie, którzy złożyli egzamin specjalny, odpowiadający co najmniej 6-ciu klasom państwowej szkoły średniej ogólnokształcącej.

Program, zakres wymagań i sposób składania egzaminu specjalnego określi Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych [2]).

Odroczenia terminu służby wojskowej.

W Dz. U. Rz. P. Nr. 34 z 1929 r., poz. 315, zostało ogłoszone rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 26 marca 1929 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych, zawierające wykaz zakładów

---

[1]) Patrz Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1928 r., str. 381.
[2]) Patrz Dz. Urz. Kur. O. S. Lw. z 1929 r., str. 285.

naukowych, świeckich i duchownych (zakładów teologicznych), których uczniowie, bądź słuchacze są uprawnieni do żądania odroczenia terminu odbycia czynnej służby wojskowej zgodnie z art. 61, p. 1, 2 i 3 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym w brzmieniu załącznika do obwieszczenia Ministra Spraw Wojskowych z dnia 8 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 46, poz. 458).

Art. 61. ustęp pierwszy, punkty 1, 2, 3 i ustęp ostatni ustawy z dnia 23 maja 1924 o powszechnym obowiązku wojskowym.

Odroczenia terminu odbycia czynnej służby wojskowej z art. 57 pkt. 3 [1]) mogą być udzielone:

1. uczniom ostatniej klasy szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich państwowych lub prywatnych, mających prawa szkół państwowych, średnich szkół zawodowych oraz innych szkół państwowych, krajowych lub zagranicznych, uznanych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równorzędne z państwową szkołą średnią ogólnokształcącą — najwyżej do terminu wcielenia poborowych (ochotników), odbywających skróconą czynną służbę wojskową (art. 49), w tym roku kalendarzowym, w którym kończą 22 lat życia;

2. studentom szkół akademickich, tudzież uczniom (słuchaczom) zwyczajnym (rzeczywistym) innych wyższych zakładów naukowych państwowych lub prywatnych, uznanych przez Państwo za równorzędne, dalej wyższych zakładów naukowych zagranicznych, o ile uznane są przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równorzędne z krajowemi — najdalej do terminu wcielenia poborowych (ochotników), odbywających skróconą czynną służbę wojskową (art. 49), w tym roku kalendarzowym, w którym kończą 23 lat życia;

3. poświęcającym się studjom teologji wyznań chrześcijańskich dla uzyskania święceń duchownych, jak również uczniom zakładów rabinackich przez Państwo uznanych i nadzorowanych dla przygotowania się do stanu duchownego, ewentualnie w ciągu 2-ch lat po ukończeniu tych zakładów celem uzyskania stanowiska duchownego — najdalej do terminu wcielenia poborowych (ochotników), odbywających skróconą czynną służbę wojskową (art. 49), w tym roku kalendarzowym, w którym kończą 25 lat życia.

4. (Ustęp ostatni). Oznaczenie zakładów naukowych, których uczniowie bądź słuchacze są uprawnieni do żądania odroczenia czynnej służby wojskowej, oraz o ile idzie o zakłady zagraniczne, oznaczenie także warunków przyznania odroczenia, nastąpi w drodze rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, wydanego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

Rozwój organizacyjny Komitetu Floty Narodowej.

Komunikat Komitetu Floty Narodowej (w streszczeniu).

Dorobek organizacyjny Komitetu Floty Narodowej w kraju przedstawia się następująco:

Po zaledwie dwuletniem istnieniu zorganizowano w kraju 560 Kół Komitetu Floty Narodowej z 200000 członków. Wobec szybkiego rozwoju Kół oraz większego zainteresowania się szerokich sfer społeczeństwa, Cen-

---

[1]) Art. 57, p. 3, brzmi: Odroczenie terminu odbycia czynnej służby wojskowej może być udzielane . . . . . . 3) osobom, odbywającym studja teoretyczne i praktyczne.

trala Komitetu przystępuje do organizacji Komitetów Wojewódzkich, które będą miały za zadanie zorganizowanie na swych terenach Kół Komitetów Powiatowych, a te ostatnie Kół Komitetów Gminnych i Miejskich. Komitet Floty Narodowej żywi najgłębszą wiarę, iż w roku 1930 cała Rzeczpospolita będzie pokryta niezmierną ilością Kół Kom. Fl. Nar., co pozwoli Komitetowi Centralnemu w żywszem tempie ziszczać ten wielki ideał państwowy, jakim jest posiadanie silnej floty morskiej, tembardziej teraz, kiedy K. Fl. N., postanowił pierwszy realny krok przez kupno dla marynarki handlowej okrętu szkolnego.

Dzięki wielkiemu zrozumieniu przez szerokie sfery społeczeństwa idei posiadania silnej floty morskiej, warunkującej potęgę naszego Państwa jak na lądzie tak i na morzu, Kom. Fl. Nar. żywi najgłębszą wiarę, że w najbliższym okresie pod sztandarem Komitetu Floty Narodowej staną do współpracy twórczej na morzu przez dobrowolne opodatkowanie się, począwszy od minimalnej kwoty 1 zł rocznie, nie setki tysięcy, lecz miljony obywateli naszych jak w kraju tak i na obczyźnie, potwierdzając tem samem aforyzm naszego poety Wyspiańskiego, że *„Polska to wielka Rzecz“*!

— —

Nakładem Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego.
Odbito w drukarni i litografji Piller-Neumanna we Lwowie, ul. Łyczakowska 3.